

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

ХІІ^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

XXXVI заседание, петък, 14 юний 1902 г.

(Отворено въ 2 ч. и 40 м. слѣдъ пладиѣ подѣ председателството на подпрѣседателя г. А. Франгя.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь И. Еневъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: И. Арnaudовъ, П. Вѣжаровъ, Д-ръ К. Милановъ, Х. Камбуровъ, В. Наковъ, В. Поповъ, В. Статковъ и Ю. Юсуфовъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Отъ 178 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 8. Има законното число на лице — засѣданието продължава.

К. Калчовъ: Желая да зная по вчерашното ми питане къмъ г. Министра на Финанситѣ какво стана.

А. Каранешевъ: Азъ ще попитамъ почитаемото правителство, както и прѣседателството, какво стана съ заявлението, което бѣше дадено отъ русчупскитѣ търговци.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Азъ мисля, че като направимъ съобщенията, тогава.

А. Каранешевъ: Азъ мисля, че трѣбва да се отговори, защото на запитването на единъ нашъ другаръ г. Министърътъ на Финанситѣ каза, че като нѣма тукъ Военниятъ Министъръ, не може да се отговори, та ще се отговори слѣдъ като се върне Военниятъ Министъръ. Получихъ сега писмо, съ което ми съобщаватъ прѣсни факти, че това дружество продължава да продава разни артикули.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че сж постѣпили:

първо, законопроектъ отъ Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи за разпрѣдѣление избирателнитѣ околии и секции. Този законопроектъ ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Второ, по частна инициатива постѣпилъ е отъ народния прѣдставител г. Пипевъ единъ законопроектъ за занаятчийството и еснафскитѣ сдружения.

Съобщавамъ още на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е разрѣшенъ отпускъ: първо, на г. Христа Камбуровъ 2 дена, второ, на г. Юсуфа Юмеровъ 8 дена.

Има и едно запитване отъ народния прѣдставител г. Такевъ къмъ г. Министра на Финанситѣ. Г-нъ секретарьтъ ще го прочете. Запитването е за наемане на едно блато, дадено за риболовство.

Секретарь И. Еневъ: (Чете.)

„Възъ основа чл. 107 отъ конституцията, правя слѣдующето запитване къмъ г. министра и моля да освѣтли народното прѣдставителство върху него.

1) Знае ли г. министърътъ, че прѣзъ мѣсець ноемврий 1900 г. се е отдало подѣ наемъ риболовното право на Ваякойското езеро, Бургазко окръжие, при слѣдующитѣ условия. По общитѣ положенія на закона за публичнитѣ търгове, били сж приготвени поемнитѣ условия, въ които изрично се е казвало, че търгътъ е за 5 години, отъ 1 януарій 1901 до 31 декемврий 1905 г., и че наемателътъ нѣма право да постави въ езерото гарди — особенъ родъ мрѣжи отъ телъ или трѣстика, — а очкитѣ на мрѣжитѣ да не бѣдатъ по-малки отъ 2 1/2 сантиметра. Първиятъ день търгътъ се е произвелъ отъ прѣдвидената въ чл. 44 отъ закона за публичнитѣ търгове комисия и е останалъ върху конкурента Георги Калпакчиевъ. Находившитѣ се при

търга около 20 души други конкуренти питали, защо прѣз другитѣ периоди правителството е допускало гарди, а за прѣдстоящи не допуска, отговорило имъ се, че такава била заповѣдта на министерството, за да се не изкоренява рибата. На слѣдующия день било наддадено 5% отъ конкурента Константинъ Баевъ. При перетържката, обаче, финансовиятъ началникъ Ножаровъ натоварилъ да произведе търга помощника си Асѣнъ Георгиевъ, който първия день не е участвувалъ. Този помощникъ финансовъ началникъ произвелъ самъ търга, безъ да свика комисията. Имало много конкуренти, но понеже Баевъ наддалъ много и върху наддаденитѣ отъ самия него 5%, то другитѣ конкуренти се оттеглили, защото видѣли, че при тѣзи поемни условия абсолютно нѣмало смѣтка да се даде даже и толкозъ, колкото е наддалъ Баевъ. Помощникъ финансовиятъ началникъ А. Георгиевъ съставилъ самъ протокола и фалшифициралъ подписитѣ на другитѣ членове отъ комисията, като че ужъ присѣствували. Произведениятъ така тръгъ финансовиятъ началникъ поискалъ неговото утвърждение отъ министерството и това послѣдното го утвърдило. Слѣдъ това финансовиятъ началникъ, вмѣсто да изпрати търговото дѣло на окръжния управителъ да сключи контрактъ, както изисква чл. 18 отъ закона за окръжнитѣ управители, сключилъ го той самъ, въ който, въпрѣки поемнитѣ условия, поставилъ въ контракта и клаузата, че прѣдприемачътъ К. Баевъ има право да постави въ езерото гарди дѣто си иска, както и че очкитѣ на мръжитѣ могли да бждатъ и 2 и до 1 1/2 сантиметръ. Когато, обаче, заинтересованитѣ рибари донесли това до свѣдѣние на министерството, поискалъ се тържниятъ протоколъ, оказало се, че той липсалъ отъ дѣлото. Намѣрило се, обаче, едно заявление незарегистрирано въ журнала отъ г. К. Баевъ, съ което заявявалъ, че дава дадената сума, обаче, съ условие да има право да поставя гарди. На това заявление финансовиятъ началникъ Ножаровъ, въпрѣки поемнитѣ условия и безъ да знайтъ другитѣ конкуренти, поставилъ резолюция: „да се удовлетвори искането на просителя.“ Освѣнъ това, помощникътъ Асѣнъ Георгиевъ саморъчно написалъ въ поемнитѣ условия, че „слѣдъ търга никакви заявления не се приематъ“.

Когато другитѣ конкуренти узнали за всичкитѣ тѣзи машинации на финансовия началникъ Ножаровъ, заявяватъ, че сж готови при тия нови поемни условия да дадатъ 15—20.000 л. повече наемъ отъ Баева, който го взелъ за 39.380 л. и 25 ст., когато може да достигне и до 50.000 л.

Прочее, ако г. министърътъ знае всичко това, какви мѣрки мисли да вземе за запазване интереситѣ на хазната и не счита ли за необходимо моменталното отстранение отъ длжността финансовия началникъ Ножаровъ и помощника Асѣнъ Георгиевъ и отдаването имъ подъ сждъ за това имъ мошеничество, както и не счита ли, че

тръгътъ трѣбва да се развали и да се произведе другъ“?

Министъръ М. Сарафовъ: На това запитване азъ съмъ готовъ сега още да отговори, макаръ и г. Такевъ да го нѣма тукъ. Вѣрвамъ неговитѣ приятели ще обичатъ да му обадиатъ; азъ мисля, че ще остане доволенъ отъ отговора, който ще му дамъ. Да се не протака работата! Ето що имамъ да кажа. Азъ чухъ за тѣзи нередовности, станали при отдаването на прѣдприятие Ваякѣйското езеро; пратихъ особенъ инспекторъ да изслѣдва работата; оказаха се силни улики, че имало прѣправяне на поемнитѣ условия, слѣдъ публикацията имъ, безъ знанието на министра, и азъ се разпоредихъ да се дадатъ въ сждъ тогавашниятъ Бургазки финансовъ началникъ и помощникътъ му. И двамата сж уволнени отъ служба.

К. Калчовъ: Желас ли г. Министърътъ на Финанситѣ да отговори на моето вчерашно питане?

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ Ви отговорихъ.

К. Калчовъ: Вие казахте, че не знаете. Ако позволявате, г-нѣ министре, да го повтора.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-нѣ Министъръ-Прѣдседателътъ ми обажда, че Вашето питане било: дали синдикатътъ на заема отъ 25 милиона сръбцу съкровищнитѣ бонове е правилъ заявление, че иска да се ползува отъ конверсията. Това ли е питането?

К. Калчовъ: Моето питане вскратцъ се състои въ това. Въ втория членъ отъ закона за съкровищнитѣ бонове е прѣвидено, че когато общитѣ финансови обстоятелства позволяватъ на банцитѣ въ течение на тригодишенъ периодъ да изпълнятъ задълженията си по този 260-милионенъ заемъ, да извѣстятъ на правителството и правителството отъ своя страна, ако мисли да остане въ сила контрактътъ отъ 1899 г., да отговори въ 15-дневенъ срокъ; ако ли пъкъ мисли да ограничи емисията само до 42 милиона, да отговори въ 45-дневенъ срокъ. Понеже оставатъ още 5—6 дена и ще изтече срокътъ на контракта отъ 1899 г., то желая да зная: банцитѣ съобщили ли сж на правителството и правителството отговорило ли е въ тѣзи срокове?

Министъръ М. Сарафовъ: Синдикатътъ нито отъ 1899 г., нито отъ 1900 г. не е правилъ никакви такива постѣпки.

А. Каранешевъ: Вие, г-нѣ министре, когато отсѣстствувахе Военниятъ Министъръ, казахте, когато единъ отъ нашитѣ другари Ви запитва по заявлението на русенскитѣ граждани противъ офицерското дружество, че трѣбва да се отложи въпросътъ, докато дойде Военниятъ Министъръ. Искамъ да зная какво ще стане.

Министър-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Запазѣте питането си за края на заседанието, когато дойде г. Военниятъ Министъръ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Пристигна се къмъ дневния редъ: продължение разискванията по избора, станалъ въ втората Софийска избирателна околия. По този изборъ има думата г. Теню Начовъ.

Т. Начовъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Отъ вчерашнитѣ говорители по този изборъ азъ забѣлжихъ, че говориха съ едно прѣдубѣждение, какво болшинството отъ прогресивно-либералната партия имало интересъ партиенъ и отъ тази точка зрѣние то се е произнесло въ комисията за касирането на този изборъ. Прѣди всичко, като членъ на провѣрочната комисия, азъ искамъ да опровергая това прѣдубѣждение на г. г. ораторитѣ отъ меншествата и да ги утѣря, че ако ние въ комисията се произнесохме за касирането на този изборъ, ние ни най-малко не се ръководѣхме отъ нѣкои симпатии или антипатии партизански, нито сме имали нѣкой особенъ заговоръ за касирането на този изборъ. Не само това; азъ заявявамъ, че ако ние се ръководѣхме даже отъ чувства партизански, ние бихме прѣдпочели не да се касира този изборъ, но да се анкетира затуй, защото нашитѣ партийни интереси съвпадатъ по-много съ анкетирането на избора, нежели съ касирането. Извѣстно е вамъ, г-да народни прѣдставители — това нѣщо се призна и потвърди и отъ самитѣ вчера говоривши оратори, — че въ Новоселската околия, задѣто става споръ за касирането, ние, прогресивно-либералната партия, нѣмаме почва. Ние нѣмаме тамъ надежда за успѣхъ при единъ бѣдѣщъ изборъ, ние сами признаваме туй и това се доказва още повече, че ние даже нѣмаме тамъ партийни бора, а отъ заявленията и контестацитѣ, които се намиратъ въ този изборъ, се вижда, че ожесточената борба, която се е водила въ послѣднитѣ избори въ тази околия, се е водила между либералитѣ и народницитѣ. Слѣдователно, като сме еднакво убѣдени върху туй положение всички, нѣма съмнѣние, вие трѣбва да вѣрвате, че ние не можехме да имаме партийни интереси, ако се касира изборътъ въ тази околия. Напротивъ, анкетирането на избора въ тази околия, както се искаше отъ нѣкои г. г. оратори, и въ врѣме на комисията, когато се разискваше изборътъ, както и вчера, анкетирането, казвамъ, което се искаше отъ страна на нѣкои оратори отъ меншеството, щѣше да бѣде въ по-голямъ интересъ на нашата прогресивно-либерална партия. Защото не се отрича и отъ самитѣ оратори на меншествата, не се отрича даже и отъ другитѣ заинтересовани оратори, че дѣйствително безпоредъци въ врѣме на избора и нарушение на законитѣ сж станали; но тѣзи безпоредъци и тѣзи нарушения би трѣбвало чрѣзъ една анкета да се провѣрятъ и ние не се съмнѣваме, че ако бѣде наредена една анкета да отиде на

мѣстото и провѣри всички нѣща, които сж изложени въ контестацитѣ, ще бѣдатъ съвършено и напълно потвърдени. Слѣдователно, веднажъ при една анкета потвърдени тѣзи факти, ние сме напълно убѣдени, че въ идущата сесия непрѣмѣнно този изборъ ще бѣде касиранъ, а, разбира се, партийниятъ нашъ интересъ е, ако можеше въ идущата сесия, по този начинъ, напр., да касираме трима души отъ меншеството и да намалимъ числото имъ, когато сега съ касирането на тоя изборъ непрѣмѣнно въ идущата сесия ще бѣдатъ трима опозиционери повече. Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ повторно ви казвамъ, че когато ние разисквахме този изборъ било въ комисията, било тукъ, ние не сме имали нито заговоръ, нито сме разсѣждавали, кое е отъ интересъ на партията, за да може то да бѣде намъ ръководяще начало, да се произнесемъ за касирането, утвърдението или анкетирането на този изборъ. И струва ми се, че отъ тѣзи обяснения кратки нѣма да се съмнѣватъ и вие, че поне до тоя часъ дѣйствително отъ страна на болшинството никакъвъ заговоръ, никакво прѣднамѣрение, никакво прѣдрѣшение не е имало по този изборъ. Минавамъ на прѣдмета.

Г-да народни прѣдставители! Азъ изслушахъ вчера подредъ всичкитѣ оратори и вземахъ бѣлѣжки отъ рѣчитѣ имъ; но, разбира се, не особено внимание дадохъ на рѣчитѣ, които държаха г. Такевъ, г. Теодоровъ и пр., защото заради мене тѣ не ми даватъ особена цѣна. Азъ знамъ, че тѣ говорятъ разпространително, прѣувеличаватъ и много пѣти употребяватъ софизми, и заради туй азъ не искахъ да дамъ внимание на тѣхъ; менѣ ми направи особено впечатление рѣчта на г. Страшимирова, нея изслушахъ съ внимание, вземахъ си бѣлѣжки и се явявамъ тукъ прѣдъ васъ да направя нѣкои възражения по нея. Азъ съмъ напълно съгласенъ съ г. Страшимирова, че дѣйствително, както той заяви, ние тукъ, като народни прѣдставители, би трѣбвало да усвоимъ нѣкой критерий, по който да се ръководимъ при разискванията на каквито и да било въпроси, особено по въпроси за касиране или утвърждение на единъ изборъ, билъ той принадлежалъ на опозицията или на болшинството; съгласенъ съмъ, казвамъ, че дѣйствително този критерий, както той самъ заяви, би трѣбвало да бѣде справедливостъта, правдата. Именно отъ тази точка зрѣние като изхождаме, ние бихме могли да се произнесемъ справедливо и бихме заслужили хвала прѣдъ свѣта. Независимо отъ туй, ние бихме се различили отъ онѣзи Народни Събрания, които сж прѣдшествували това и които не сж имали ръководящъ принципъ, начало, при разискванията и рѣшаванията на подобни въпроси по касирането или утвърдението на единъ изборъ. Но, г-да народни прѣдставители, менѣ ми се струва, че справедливостъта, която ни прѣпорѣчва г. Страшимировъ, правдата, която ще бѣде критерий, по който да сѣдимъ по единъ изборъ или по който и да е въпросъ, но е тѣй абсолютна, както той

же да прѣдполага, както не е абсолютна никоя ея въ свѣта. Слѣдователно, и правдата, и справедливостта е едно понятие релативно, относително, и правдата се опрѣдѣля споредъ понятията възрѣвниѣта на личността, на отдѣлнитѣ личности. Я мисля, г-да народни прѣдставители, че това нятие за релативността, за относителността на справедливостта се сподѣля отъ всички насъ. Не пущамъ да се намѣри нѣкой да каже, че справедливостта, правдата, е абсолютна, една, и неже да бѣде относителна. Щомъ изхождаме отъ тази точка зрѣние, че справедливостта, правдата, единъ критерий относителенъ, нѣма съмнѣние глгва всѣки споредъ своитѣ убѣждения, всѣки поредъ своитѣ възрѣвниѣ за справедливостта и за правдата би могълъ да се произнесе по който и да и билъ въпросъ и въ особености по избора, за който става дума, дали дѣйствително той заслужава бѣде касиранъ или не, дали ще бѣде справедливо да се касира или не. Сега дохождамъ до актичиската страна на въпроса.

Г-да народни прѣдставители! Споредъ самото разпознавание, споредъ самото твърдѣние на г. Страшимирова — той заяви, че особено се заинтересувалъ съ изучаването на този изборъ, вземалъ, зучилъ го всестранно и дошълъ до слѣдующето заключение, — той признава, че дѣйствително е малко опиване на избиратели отъ страна на наодната партия прѣди изборитѣ и въ дена на изборитѣ; той признава, че е имало отъ страна на народняцитѣ сжщо тѣй наежвания на населението а всѣки видъ смутове; той признава, че е имало подкупване, че е имало шайки, че е имало тероръ. А тѣзи факти слѣдъ като ги признава г. Страшимировъ, заключава и казва, че всичко това, колкото и да го приемемъ за вѣрно, за доказано, не е достатъчно само единъ законенъ претекстъ за касирането на този изборъ, но трѣбовало да имаме наложителна законность за касирането му. Азъ не мога да разбера, г. Страшимировъ какво разбира подъ думитѣ „законенъ претекстъ“ и „наложителна законность“. Ако той признава, че наистина е имало опиване, че наистина е имало наежване, че е имало организиране на шайки, че е имало подкупване, че е имало тероризиране и че това нѣщо било законенъ претекстъ за касиране на избора, азъ не разбирамъ, каква законна или друга наложителность той търси, освѣнъ ако прѣдположимъ, че споредъ убѣждението, споредъ мнѣнието на г. Страшимирова, щѣше да има законна наложителность за касирането само тогава, ако опиването, ако подкупътъ, ако наежването и пр. произведѣха много по-релефенъ, много по-осезателенъ ефектъ, т. е. ако опиване на хора е имало въ всички секции, както и ако е имало тероризиране, шайки и пр. въ всички секции. Но ако това е било само въ една секция, ако това е било само въ Буховската секция, той мисли, че това е само единъ законенъ претекстъ и не може да бѣде законна наложителность за касирането на избора. (А. Страшимировъ:

Криво сте разбрали!) Поне азъ така разбрахъ отъ неговитѣ разсжждения, отъ неговото заключение.

Г-нъ Страшимировъ заяви, че ако ние касираме избора, съ това ще извършимъ една неправда, защото ще фалшифицираме волята на избирателитѣ на тия избраници. (А. Страшимировъ: Не съмъ казвалъ такива работи! Желалъ бихъ похубаво да ме изслушвате. На края ви казахъ, че и азъ може да съмъ заблуденъ, не изчерпвамъ въпроса, но убѣдете ме. Моля, недѣйте разбърква такива работи!) Азъ забѣлѣзахъ, че г. Страшимировъ каза, че ако ние касираме този изборъ, ще фалшифицираме волята на избирателитѣ, които сж проводили тия избраници. Така разбрахъ. (Н. Цановъ: Така!) Значи, не съмъ сгрѣшилъ нищо. Добрѣ, но ако г. Страшимировъ признава, че е имало тероризиране, че е имало шайка, че е имало подкупи, че е имало опиване на избирателитѣ, не разбирамъ защо съ касирането на избора ще фалшифицираме волята на избирателитѣ. Напротивъ, азъ мисля, че ако касираме избора, ние ще направимъ една правда, ще изправимъ едно фалшифициране на общественото мнѣние, защото избирателитѣ, които сж гласоподавали, сж били заблудени, заплашвани, тероризирани, опивани, наежени и, слѣдователно, тѣхната воля е била фалшифицирана отъ избраницитѣ. Така щото, не ние ще фалшифицираме волята на избирателитѣ, ако касираме избора, но ние ще изправимъ онаа фалшификация, която е направена отъ избраницитѣ върху волята на избирателитѣ. Това е моето заключение, ако приемемъ фактитѣ тѣй, както ги приема г. Страшимировъ, както ги приемамъ и азъ и както се потвърждаватъ по самитѣ данни по дѣлото.

Азъ повече по рѣчята на г. Страшимирова отъ това нѣма да кажа. Ще възрази само съ нѣколко думи на г. Такева, който бѣше много разиространенъ и който поиска, даже отъ трибуната, чрезъ разсилнитѣ да му се прѣдставятъ много отъ дѣлата на миналитѣ избори, за да направи сравнение и да упрекне болшинството, че то не се е водило съвѣстно, че то не се е водило послѣдователно въ разискванията и рѣшенията на разнитѣ избори. Г-нъ Такевъ не за пръвъ пътъ, както въ Народното Сѣбрание, така и въ комисията, а постоянно е изтъквалъ прѣдъ очитѣ на всѣкиго миналитѣ избори, като иска да ни каже, че ние сме противорѣчили на себе си и не сме били послѣдователни, и всѣки пътъ иска да извади онѣзи дѣла, гледани и разрѣшени окончателно, да ги процитира изцѣло и да извади заключение, че ние сме пристрастни, че друго-яче гледаме по едни избори, а друго-яче по други. Ако азъ бихъ искалъ, г-да народни прѣдставители, по сжщия начинъ, както г. Такевъ прави, да взема дѣлата по всѣки единъ свършенъ изборъ и да провѣри изпово всичко оноа, което е говорено и писано, и да направи сравнение съ това, което е днесъ на разискване, азъ ви увѣрявамъ, че бихъ занималъ Народното Сѣбрание не само три часа, а може би съ три дена, и можехъ да ви направи

сжичитѣ тия софистически заключения, които той прави. Но менѣ ми се струва, че това е злоупотреба, че такова сравнение е несправедливо, и прѣстѣпно е да занимаваме Народното Събрание съ дѣлата по ония избори, които сж окончателно минали и свършени, защото всѣки единѣ отъ насъ ги знае, било като членѣ въ комисията, когато сж разисквани тамъ, било като депутатъ, когато сж разисквани и рѣшавани въ Народното Събрание. Това е, споредъ мене, даже едно злоупотреба, постоянно да се изваждатъ изъ архивата дѣлата и да се процитирватъ наново. Не само че се злоупотребава съ врѣмето на Народното Събрание, но се прави и една неправда, като се хвърля упрекъ на ония избрани г. г. народни прѣдставители, за които Народното Събрание се е произнесло вече окончателно. Г-нѣ Такевъ не веднажъ, когато взема думата, ви казва, че въ Пловдивския изборъ имало кокали' строшени. Азъ мисля, че този начинъ на полемизиране е прѣстѣпенъ и недобросѣвѣстенъ, защото, веднажъ прието, че избранитѣ отъ тази околия сж избрани редовно и законно, не може на всѣки частъ, при всѣки изборъ да ги разпича и да имъ казва, че вие сте продуктъ на беззаконие. Веднажъ свършенъ този изборъ, не може да се говори и приповтаря.

Но, г-да народни прѣдставители, независимо отъ туй, азъ искахъ да кажа, че сравненията на г. Такева, които прави съ миналитѣ избори, при конкретния случай сж ствършено невѣрни, хромни и куци. И за да ви докажа, че дѣйствително неговитѣ сравнения сж невѣрни, азъ ще ви приведа нѣколко кратки примѣри. Най-напрѣдъ, г-да, г. Такевъ заяви, че по Пловдивския изборъ сме били недобросѣвѣстни споредъ него, като сме се произнесли за утвърждаването му, когато тамъ имало побоища и строшени кокали, а днесъ такива работи нѣмало по тоя изборъ, и, слѣдователно, ако ние искаме да касираме днесъ избора, нѣма да бждемъ послѣдователни и справедливи. Азъ заявявамъ, че не може да има никакво сравнение, защото строшени кокали, за които толкова пкти говори г. Такевъ въ Народното Събрание, не сжществуватъ, освѣнъ въ неговата глава, въ неговото въображение, тѣй като, ако става дума за нѣкакви строшени кокали въ избора, станалъ въ Пловдивъ, то би трѣбвало въ Народното Събрание да се излѣзе поне веднажъ съ нѣкакъвъ документъ отъ болницата, ако не отъ другадъ, за да се докаже, че такова нѣщо е имало, че е имало единѣ човѣкъ съ строшени кокали, който да е влѣзълъ въ болницата. Такова нѣщо, колкото пкти ни говори, не ни каза, не извади, за да ни докаже и да ни увѣри. Независимо отъ туй, това, което можемъ да прѣдполагаме, е, че ако има единѣ човѣкъ съ строшени кокали, той би се оплакалъ било прѣдъ полицията или административнитѣ и сѣдебни власти, а, между тѣмъ, макаръ че се говори толкова пкти за трошени кокали, ние не видѣхме прѣдставени досега доказателства, че е имало оплаквания отъ лице съ строшени кокали. (И. Цеповъ: Ами тукъ

кой се оплаква?) Не можахъ да чуя! (Г. Кирковъ: Казва, че ни единѣ кокалъ не е прѣдставенъ за доказателство!)

Прѣдседателствующъ Д. К. Поповъ: Моля, не прѣкъсвайте оратора! Продължавайте, г-нѣ Начовѣ.

Г. Начовъ: Азъ мисля, че единѣ човѣкъ, когото сж били, на когото сж строшили кокалитѣ, трѣбва да се оплаче. (Нѣ кой отъ лѣвицата: Срокътѣ е миналъ.) Какво просрочване? Нека се отнесе до полицейскитѣ власти, до сѣдебнитѣ власти. Но ако г. Такевъ твърди, че имало бити, че имало строшени кокали, а не прѣдставя доказателства тукъ за едно оплакване отъ тѣхна страна до каква да била властъ, до какво да било учрѣждение, азъ мисля, че това е само едно голословно казване, една измислица. Че такива измислици, че такива въображения могатъ да се правятъ отъ хора заинтересовани и да се експлоатиратъ съ партизанска цѣль, азъ самъ мога да ви прѣдставя сега единѣ примѣръ съ себе си даже. Когато азъ се върнахъ въ България, въ качеството си на емигрантъ, бѣхъ арестуванъ за 2 1/2 мѣсеца въ затвора. И знаете, че въ това врѣме, когато не можеше да ме посѣщава всѣки единѣ, единѣ нашъ приятелъ ме доближи и ми каза: „Знаешъ ли какво се пише въ единѣ иностраненъ вѣстникъ за Васъ? Пише се, че Вие сте изтезаванъ, че Вие сте битъ отъ властѣта и се намирате въ агония тукъ, въ затвора. Ето това се пише въ иностранния печатъ за Васъ“. Азъ му казахъ: „Г-не мой, лошава услуга ми правите, ако Вие или Вашъ приятелъ сте дали такова донесение въ иностраннитѣ вѣстници, защото азъ не съмъ изтезаванъ, не съмъ битъ, не съмъ закачанъ отъ никого“. Но господството му ми каза, че това се прави съ партизанска цѣль, за да се хвърли единѣ упрекъ, едно петно върху властѣта. Е, моля ви се, ако въ иностранния печатъ се е писало, се намира, че нѣкой си донесълъ нѣщо, че азъ съмъ билъ битъ и изтезаванъ, трѣбва ли да приемемъ, че онуй, което е писано, е било дѣйствително, когато азъ дѣйствително протестирамъ и казвамъ, че такова нѣщо не е ставало? Случаятъ и тукъ е ствършено идентиченъ. Г-нѣ Такевъ постоянно ни вади читѣ тукъ, че въ Пловдивъ на единѣ човѣкъ сме били извадили читѣ или смазали кокалитѣ, а такъвъ човѣкъ или не сжествува, или, ако сжествува, би протестиралъ, че съ тази партизанска експлоатация се твърди постоинно, какво му сж строшени кокалитѣ, когато той нѣма хаберъ отъ туй, нито е далъ нѣкакво оплакване.

Още единѣ примѣръ, г-да народни прѣдставители, ще ви прѣдставя, за да ви докажа, че сравненията, които се правятъ отъ нѣкои отъ опозиционеритѣ г. г. оратори и особено отъ г. Такева, се ствършено изкривяватъ и се вади едно заключение за нашата пристрастностъ, за нашето различно мѣрене при разнитѣ избори. Особено на мене се заяви, че азъ по въпроса за избора въ Варна съмъ

оддържахъ, че не трѣбва да се даде никакво внимание на контестацията, подписана отъ заинтересования, отъ дертлий падналъ депутатъ, и когато азъ съмъ билъ тѣй краенъ по онзи Варненски изборъ, не съмъ билъ също такъвъ по избора въ Горна-Орѣховица, дѣто тѣй също контестацията е била подписана само отъ единъ пропадналъ кандидатъ, който е билъ тоже дертлий. Азъ ви заявявамъ, г-да народни прѣдставители, че сравнението е криво и заключението е криво затуй, защото азъ при Горнорѣховския изборъ не отказахъ, че този, който е подписалъ контестацията, именно г. Стоянъ Бурмовъ, е заинтересованъ и е дертлий; не отрекохъ, че той е въ същото разположение на духа, въ каквото сж били и онѣзи, които сж подписали контестацията въ Варна. Но ако азъ не уважихъ и не искахъ да се уважи контестацията на онѣзи пропаднали кандидати въ Варна, а искахъ да се уважи контестацията подписана отъ г. Бурмова по Горнорѣховския изборъ, причината бѣше тази, че при Варненския изборъ контестаторитѣ не се оплакватъ за нѣкакво нарушение, за което тѣ бѣха длѣжни, тѣ имаха право, тѣ бѣха компетентни да го изложатъ, но разказватъ за нѣкакви изтезания на хора, които сами не се оплакватъ. Азъ мисля, че дертлий човѣкъ, както бѣше въ прѣдния примѣръ, който ви наведохъ, не може да се оплаква за мене, ако азъ съмъ пострадалъ, и не може да казва, че нѣкои хора били бити, че нѣкои хора били онеправдани, като били лишени отъ правото да гласоподаватъ, когато сами тѣ не сж прѣдъявили нѣкакво оплакване никѣдѣ. Ето защо, азъ казахъ тогава, че не трѣбва да се дава вѣра на заинтересованитѣ, на дертлийтѣ пропаднали кандидати. Но случаятъ съ Горнорѣховския изборъ бѣше различенъ. Азъ тамъ казахъ, че тукъ контестаторитѣ посочва такива нарушения на закона, такива опорочвания, за които нѣматъ други лица възможност да ги посочатъ — тѣхъ може само заинтересованитѣ, само дертлийтѣ да ги посочватъ; защото подкупитѣ нѣма да се посочи нито отъ който е взелъ, нито отъ който е далъ, нито отъ който е видѣлъ — всички тѣзи се дезинтерисиратъ; за такова прѣстъпление, за това произшествие, което опорочва единъ изборъ, може да донесе само едно заинтересовано лице. И ако единъ дертлий или единъ заинтересованъ, какъвто и да е, сезира Народното Собрание съ тѣзи факти, съ тѣзи простѣпки, менѣ ми се струва, че ние трѣбва малко да сѣдимъ за качества на онѣзи, които контестираатъ, прѣдъ видъ на ония факти, които опорочватъ избора. Ето отъ кои съображения като излизашъ, че и въ единия, и въ другия случай лицата сж сѣ заинтересовани, сѣ дертлии, въ първия случай не можеше да бѣде такъвъ случаятъ, но за втория случай казахъ, че ние сме задължени да ги изслушаме, защото не само като дертлии, но защото и самото Народно Собрание, ако да бѣше му дошло до свѣдѣние за тѣзи подкупи, по който и да било начинъ, бѣше длѣжно да ги провѣри, да ги изслѣдва.

Така щото, г-да народни прѣдставители, заключавамъ, че примѣритѣ, които ни се привеждатъ често пѣти отъ много отъ ораторитѣ на меншеството, и особено отъ г. Такева, сж примѣри невѣрни, сж примѣри куци, и отъ тѣхъ вие не можете да извадите едно заключение, че ние дѣйствително по въпроси за провѣрката на избори, за утвърждение или касиране, се ръководимъ отъ нѣкакви си партизански чувства, отъ партизански възрѣния, отъ симпатии или антипатии партийни, както искаше да каже г. Страшимировъ.

Сега дохождамъ до заключение, г-да народни прѣдставители. Ако азъ гласувахъ въ комисията и ако и днесъ поддържамъ прѣдъ васъ пакъ, че не отстъпвамъ отъ своето мнѣние, за касиране на този изборъ, повтарямъ да кажа, че това не е нито отъ партизански чувства, нито отъ нѣкакви криви понятия, нито отъ намѣрение да мѣри съ различни аршини, но отъ чувството на справедливостъ, отъ чувството на правдата и — правда и справедливостъ такава, както азъ ги разбирамъ, а не както ги разбиратъ други нѣкои. Защото отначало, както казахъ, правдата е относителна, тя е такова понятие както всички други и всѣки може да има различно мнѣние за нея.

Г-да народни прѣдставители! Когато азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че въ Новоселската околия, при послѣднитѣ избори, за които става въпросъ да ги касираме, е имало убиване на избирателъ, че е имало насилване отъ разни избиратели, че е върлувала шайка, която е тероризирала избирателитѣ, когато имамъ констатирано въ самия изборенъ протоколъ на Буховската секция, че Бутунчани отъ 180 души не сж могли да дойдатъ повече отъ 11 души да гласоподаватъ, благодарение на тоя тероръ на шайката, и че тѣзи 11 души, които сж дошли, сж били привеждани съ солдати до бюрото и отвеждани назадъ, — казвамъ, когато имамъ прѣдъ видъ тѣзи факти, менѣ ми се струва, че нѣма да патоваря съвѣстѣта си и вѣрвамъ, че ще изпълнимъ единъ дългъ на справедливостъ, ако се произнесе за касирането на този изборъ, защото тамъ, дѣто се е възпрѣпятствувало на избирателитѣ, дѣто е имало тероръ, дѣто този тероръ е развилъ влиянието си не само въ една секция, но въ цѣлата околия, никой нѣма да ме упрекне, че съмъ вдигналъ ръка за неговото касиране отъ партизанско чувство, че съмъ ималъ различни аршини за мѣрене.

Безъ да искамъ да продължавамъ, г-да прѣдставители, повече, азъ, като заключение, казвамъ: че съмъ за касирането на тоя изборъ прѣдъ видъ именно на тия факти: на терора, и тероръ, който на конецъ се е завършилъ съ едно убийство, като оставямъ на послѣдующитѣ оратори да развиятъ въ подробности другитѣ обстоятелства, които още по-релефно очертаватъ тоя тероръ и тия шайки, които сж били причина за нередовността на избора.

С. С. Вобчевъ: Подиръ пълната съ съкрушителна аргументация рѣчь на г. Такева, която той произ-

несе вчера по Новоселския изборъ, и подиръ рѣшитѣ на другитѣ оратори отъ лѣвицата, остава твърдѣ малко нѣщо да се прибави, за да се посочи, колко с неумѣстно прѣдложението, което направи г. докладчикътъ на провѣрителната комисия, за унищожаването на Новоселскитѣ избори. Причинитѣ, по които г. докладчикътъ казва, че има мѣсто да се касира Новоселския изборъ, и по-напрѣдъ, когато ги изказа въ комисията, и онзи денъ, когато той ги каза тукъ, не ме убѣдиха, че има баремъ какво-годѣ основание, за да се иска такава крайна рѣшителна мѣрка — касирането, което веднага да се извърши надъ тоя изборъ. Азъ очаквахъ, че други нѣкой отъ ораторитѣ на болшинството ще вземе думата и ще мотивира по единъ приличенъ начинъ това искане, за да можемъ да повѣрваме колко-годѣ, че има нѣкои причини за поддържане унищожаването на тоя изборъ. Повтарямъ, рѣшитѣ на прѣдговорившитѣ оратори отъ лѣвицата, г-да народни прѣдставители, бѣха толкова убѣдителни, че ако азъ бѣхъ съгласенъ съ заключението, което направи г. Такевъ, че имало било мѣсто, отъ негово гледище, да стане анкета, сигурно не щѣхъ да взема думата; и ако я вземамъ, то е само и само да посоча, че дори това нагледъ умѣстно и, най-послѣ, въ краенъ случай, приемливо прѣдложение тоже си нѣма мѣстото прѣдъ видъ на даннитѣ, прѣдъ видъ на доказателствата, съ които е пълно самото дѣло.

Азъ нѣма да казвамъ, г-да народни прѣдставители, че свѣдѣствата на тогози или на оногози е крива, дѣто ние въ много случаи се явяваме непослѣдователни въ нашитѣ рѣшения, дѣто въ едни избори се гласува по другъ начинъ, а въ други избори се гласува по другъ начинъ. Азъ виждамъ главната причина на туй въ отсъствието у насъ на онова помнене, на оня формаленъ редъ, който би трѣбвало винаги да е на лице, винаги да ни се изпрѣчва, винаги да ни се напомня, за да можемъ да бждемъ послѣдователни. Ние нѣмаме, така да кажа, парламентарска практика, ние нѣмаме една позната колко-годѣ процедура, позната юриспруденция на нашето Народно Собрание, и ние винаги говоримъ почти на изустъ и работимъ на изустъ. Споредъ моето разбиране, това е единъ много голѣмъ кусуръ, който води постоянно къмъ противорѣчащи казвания, който води къмъ мѣрки, които, днесъ взети, опровергаватъ ония, които сѣ взети вчера и онзи денъ. Въ други страни, наистина, сѣщо нѣма процедура написана парламентска и нѣма юриспруденция написана, изложена като кодексъ, но хората свето пазятъ онова, което е вече прецедентъ, което е ставало, така да се каже, едно строго правило. У насъ такива строги правила се правятъ вчера, онзи денъ, но не се пазятъ днесъ. Това е единъ голѣмъ недостатѣкъ и менъ ми се струва, че на този недостатѣкъ трѣбва да се отдава голѣма частъ отъ причинитѣ, поради които ние сме непослѣдователни. У насъ ние, напр., не знаемъ трѣбва ли да се повикатъ въ провѣрителната

комисия да присѣтствуватъ пай-заинтересованитѣ лица или не — избранитѣ депутати, на които се провѣрва изборътъ. Нийдѣ на свѣта, г-да народни прѣдставители, въ никоя комисия провѣрителна, на единъ парламентъ, на едно народно събрание, не могатъ да провѣрватъ единъ изборъ, безъ да повикатъ кандидати и безъ да изслушатъ тѣхнитѣ обяснения: и когато ще ги валидиратъ, т. е. когато ще ги потвърдятъ и когато ще ги касиратъ, пакъ непрѣмѣнно трѣбва да се явятъ народнитѣ прѣдставители, които сѣ избрани, и да чуятъ тѣхнитѣ обяснения. У насъ това не се прави. Защо не се прави? Единъ въпросъ. Или пъкъ нѣкога се прави, а нѣкога не се прави. А то е смѣстено нѣщо. Азъ ви казвамъ, г-да народни прѣдставители, че ако комисията се води отъ правилото да се повикватъ заинтересованитѣ избраници, тѣ винаги ще дадатъ обяснения, които ще направятъ излишни цѣлъ редъ разисквания, много часовно губене на врѣме, както става сега. Защото комисията, която е сравнително по-хладнокрѣвна, която по-внимателно изучава въпроса, ще чуе мнѣнието и освѣтлениата на заинтересованитѣ избраници и ще може да уважи, което е уважително, а което не е — ще остане отпослѣ да се обсъди. Ние се разправяме скоро вече два мѣсеца съ провѣрка изборитѣ. Азъ питамъ: това правилно ли е, може ли да бжде въ единъ другъ парламентъ два мѣсеца да посвѣтватъ за провѣрка на изборитѣ? Ще се каже: ама дѣ у насъ се казва, че изборитѣ трѣбва да прѣминатъ въ първитѣ 10—15 дена? Да, никѣдъ не се казва. Но навредъ хората гледатъ да се занимаватъ въ първитѣ дни само съ тѣхъ, да не оставятъ най-пакрая, за да не бждатъ въ редовитѣ на народнитѣ прѣдставители хора, които биха могли да се касиратъ. Вредъ почти пазятъ това, а ние не го пазимъ. Ако на други мѣста се оплачатъ вжтрѣ въ засѣданието на събранието и кажатъ, че еди-кой изборъ се отлага, еди-кой изборъ е заключенъ въ шкафа, прѣдседателството рѣшава веднага и дава ходъ на туй оплакване; защото безъ причина не може дѣлата на единъ изборъ да стоятъ въ шкафа. У насъ подобно нѣщо може да става като обикновено. И когато става подобно нѣщо и да се оплачете и частно, и официално, едвали се обръща внимание. А то е важно. И като казвамъ всички тия нѣща, г-да народни прѣдставители, азъ ви моля да имате прѣдъ видъ, че не правя укоръ на сегашното или на вчерашното, или на онзи денъ. Това е общъ порокъ у насъ, това е порокъ, присѣщъ на всички режими, това е порокъ, който трѣбва да го поправимъ, защото въ него се криятъ цѣлъ редъ причини за оная непослѣдователностъ, съ която се уронва конституционния редъ, съ която се уронва парламентътъ въ нашата страна. А ние всички сме длѣжни да милѣемъ за престижа на тол конституционенъ режимъ и да правимъ всичко необходимо, за да не се компрометира.

Г-да народни прѣдставители! Кой сѣ мотивитѣ, кои сѣ причинитѣ, които г. докладчикътъ ни каза,

че му давали основание за да иска касирането? Доколкото азъ можахъ да схвана — бълъжикъ си ги, — азъ разбрахъ слѣднитѣ причини. Първо, имало, каже, шайка въ Буховската секция, тази шайка сама по себе си опорочвала избора — шайки не трѣбва да има въ изборитѣ; имало, каже, цѣлъ редъ избиратели повърнати отъ избирателния центъръ — отъ Бухово били върнати — и не могли да гласоодаватъ, защото били повърнати отъ шайката; имало на срѣдата подкупи или парата била играла; гласоодавали били въ Буховската секция отъ нѣкои мѣста по-малко отъ 30% на избирателитѣ; имало едно знаме, което демонстративно произвело една магическа работа и осуетило възможността да бѣдатъ избрани други, а не тия, които сѣ избрани сега, и, най-сетнѣ, въ Бѣлопопската секция имало нѣкакви си оплаквания за инциденти, станали случки, които били доста важни. Това сѣ, доколкото азъ можахъ да схвана, г-да народни прѣдставители, всичкитѣ причини, за да се иска касирането на Новоселския изборъ.

Ще ми позволите и на мене сега да прѣгледамъ, дали тия причини сѣ колко-годѣ основателни — ама колко-годѣ — и дали се оправдаватъ тѣ отъ фактическа страна, за да се иска, именно при туй положение на работата, касирането на този изборъ.

Азъ, г-да народни прѣдставители, се потрудихъ да прѣгледамъ дѣлото по възможностъ грижливо; не мога да кажа, обаче, че съмъ го изучилъ тѣй, за да зная всичкото, но при сѣ това, това изучаване, което съмъ направилъ, дава ми право да излѣза и да кажа щото ще чуете.

Въ Новоселската избирателна околия, т. е. въ втората Софийска избирателна околия има шестъ секции. Изборътъ е слѣдвалъ, както слѣдва. Въ първата секция никакви инциденти, никакви оплаквания, никакви заявления — въ тая първа секция, Гурубленската, застъпницитѣ сѣ подписали безъ никакви бълъжки. Втората секция, Буховската, която е именно взелътъ на искането за касирането на избора, нея ще оставя за най-послѣ — сега ще прѣмина къмъ другитѣ и тогава ще дойда на нея. Въ третата, Новоселска секция, никакви случки нѣма, заявления въ нея рѣшително никакви нѣма и застъпницитѣ на всички листи, които сѣ били на мѣстото, не сѣ направили никакви бълъжки зарадъ никакви било оплаквания, било нередовности, извършени въ нея секция. Четири партии, г-да народни прѣдставители, имали сѣ свои застъпници и никой не е направилъ нѣкаква забълъжка. Това е въ третата, Новоселска секция.

Четвъртата секция, г-да народни прѣдставители, е Бѣлопопската. Трѣбва да ви обадя, че въ Бѣлопопци наистина нѣкакви важни оплаквания прѣзъ деня на избора сѣ станали. „Важни“ подчертавамъ затуй, защото тѣй ги нарича г. докладчикътъ. А чуйте, моля ви се, какви сѣ тѣзи важни оплаквания и какъ сѣ тѣ разрѣшени. Първото оплакване, г-да народни прѣдставители, е, че 5 души отъ с. Гайтанево се оплакватъ, че не имъ дали изби-

рателнитѣ карти, по-послѣ имъ ги дали и слѣдъ това отишли и гласоодавали. Това е първото. Второто е, че нѣкой си Тодоръ Петровъ се опиталъ да гласоодава съ чужда карта; оплакали се, че иска да гласоодава съ чужда карта и не му дали да гласоодава. Но не направили никакъв актъ, защото се оказало, че билъ неграмотенъ и не е знаелъ, че тази карта не е била негова. Третото оплакване е, че другъ единъ не се допусналъ да гласоодава, а сетнѣ се допусналъ, като му се поправила картата, защото първата не била подпечатана. Четвъртото и по-слѣдно оплакване е, че нѣкой си Коцевъ не се допусналъ да гласоодава зарадъ туй, защото той не се явилъ съ своята карта. Ето ви всичкитѣ оплаквания. И трѣбва да ви кажа, което е най-важното, че застъпницитѣ на тази четвърта секция не сѣ направили никакви бълъжки, вслѣдствие на което трѣбва да се счита, че въ тая секция всичко е ставало въ редъ и пълна законностъ.

Въ петата секция, Свогенската, има двѣ оплаквания прѣзъ деня на избора. Едното заявление е уважено за единъ да гласоодава, а другото е едно оплакване за нѣкакви рупвети, за нѣкакви подкупи. Бюрото казва: понеже не ни се посочватъ лицата, на които е даденъ подкупъ, понеже бюрото не може да провѣри това, понеже е работа на единъ съдъ, заради туй оплакването не може да бѣде обсъждано и го остави безъ послѣдствие — и се свършва. Които сѣ присѣдствували тамъ, застъпницитѣ на четиритѣ партии, не сѣ направили рѣшително никакви забълъжки, а сѣ подписали за правилността на този изборъ. Това е станало въ петата секция.

Въ шестата секция, която е Батулийската, има само едно особено мнѣние. Всички трима застъпници сѣ подписали, а единъ е останалъ на особено мнѣние, по поводъ на което прави отпослѣ нѣкой оплаквания за нѣща, за които прѣзъ деня не е поменалъ нито на прѣдседателя, нито на нѣкого отъ членоветѣ на бюрото. И този господинъ, който е останалъ при особено мнѣние, отсетнѣ е съчинилъ тѣзи нѣща, за които баремъ една бълъжка можеше да направи на прѣдседателя, тѣй като, казва, нѣща ставали въ самия дворъ. Той не е направилъ това; та имаме право да не вѣрваме, че такива работи сѣ станали.

Най-послѣ остава, г-да народни прѣдставители, Буховската секция. Да видимъ сега какви страни работи сѣ станали въ Буховската секция, за които се иска касирането на избора. Въ самия денъ на избора на самото бюро дѣйствително сѣ дадени нѣколко заявления. Бюрото, обаче, ги уважило. Тѣзи оплаквания се състоятъ въ слѣдующето, както се и докладва. Най-напрѣдъ имало единъ байракъ, едно знаме, внесено вътрѣ въ двора; бюрото не само извадило това знаме изъ двора, ами още не дало да се тури то насрѣща, вънъ отъ двора на единъ прозорецъ, дѣто всѣки може да тури знамена: бюрото е прѣмахнало всѣкаква възможностъ туй знаме да се развѣе на което и да било мѣсто, защото то могло да направи демонстрации, както се изразява г. докладчикътъ, а отъ демонстрациитѣ

могли да се увличат хората подиръ туй знаме и затуй го съвсѣмъ махнали. Ще каже, че туй опасно знаме, което можеше да повлияе на хората, се махнало. Но азъ питамъ, г-да народни прѣдставители — да прѣдположимъ за една минута, че туй знаме бѣ останало тамъ, — може ли само по себе си туй знаме, само по себе, или, както иска г. Воденчаровъ, то, въ свръзка съ всички други данни, да поврѣди нѣщо, да послужи за мотивъ за касирането на избора? Никакъ.

Второто оплакване: имало една шайка. Когато е работата за шайка, наистина, струва да спремъ нашето внимание и да разгледаме, първо, каква е била тази шайка, второ, какво е извършила тази шайка, а трето, най-послѣ, кои се оплакватъ отъ тази шайка. Богъ да го прости, покойниятъ Василъ Кличовъ не веднажъ тукъ, въ Народното Собрание, изтъкваше правата мисълъ, че шайка въ пълната смисълъ на думата може да бѣде само шайка, която поддържа едно правителство, една полиция. Тѣй сж създадени у насъ, г-да народни прѣдставители, условията за появяване и за дѣятелността на шайкитѣ; че шайка, която не се уповава на полицията, на жандармитѣ, таквазъ шайка не може да вирѣе, и щомъ да си покаже рогата, много скоро се сандардисва нейната сила. Та, казвамъ, въобще шайка на опозицията не може да прояви дѣятелностъ въ време на избори по простата причина, че управление, началство, полиция, стражари, всичко това веднага се опълчва и туря край на шайката, не ѝ дава да върлува, не ѝ дава възможностъ да произведе онѣзи послѣдствия, отъ които може да се измѣни изходътъ на избора. Въ случая а priori ми се ще да кажа, че шайката и тукъ не е била нѣщо сериозно. Но оставямъ азъ априорното мое заключение и чета контестацията, па чета и едно оплакване на Илия Вълчевъ и слѣдъ това сега се питамъ: тази шайка наистина нѣщо сериозно ли е? Всичката шайка се е състояла отъ 60—70 души, а пъкъ 10 души отъ шайката се отцѣпили и ходили да връщатъ Бутунчани. Но какво станало? Веднага се научило бюрото, взело прѣднина на тази шайка и тя никого не върнала, а, напротивъ, всички дошли и гласоподавали. Това тѣй е забѣлѣжено въ протокола. Истина е, г-да народни прѣдставители, че въ протокола има една дума „почти“ — почти се възстанови всичко; но туй „почти“ не означава нищо; то служи, може да се каже, за украшение на това, което е писано, тѣй като слѣдъ това „почти“ въ дѣйствителностъ нѣма нито единъ, който да се е оплакалъ, че шайката продължава. Таквозъ нѣщо нѣма, а този грижливъ съставъ на бюрото, този прѣдседателъ на бюрото и тѣзи застъпници, които сж пазили толкова внимателно, за да не станатъ никакви злоупотрѣблениа, ако можеше и подиръ туй уреждане на работата, и подиръ туй прѣмахане на шайката ако можеше да има прѣпятствие за лицата, които сж искали да гласоподаватъ, този съставъ на бюрото по никоѣ начинъ не щѣше да

допусне да се продължатъ дѣйствиата на шайката, а друго оплакване нѣма. Ще рѣче, че тази шайка, ако приемемъ за минута че е дѣйствувала, е дѣйствувала за моментъ и съ прѣмахането ѝ не е могло да стане нищо таквозъ, за каквото се оплакватъ. Илия Вълчевъ пише, че тази шайка била на правителството; той се оплаква, че една правителствена шайка, съставена тѣй и тѣй — описва я, — отишла да прѣсрѣща хората и ги повръща, та „вземѣте мѣрки“! Азъ нѣма да кажа, че е на правителството, нѣма да кажа, че е на опозицията; азъ приемамъ за една минута, че казванията на Илия Вълчевъ не сж вѣрни, че тази шайка не е правителствена; азъ приемамъ, че може да е била съставена отъ нѣкои много ревностни привърженици на народната партия — приемамъ го това: не сж работи, които да не ставатъ. Но въ сѣщото време пакъ намирамъ, че тази шайка, тѣй както е описана въ самата контестація, не е могла да направи рѣшително нищо, за да помогне на избранитѣ, нито пъкъ да възпрѣпятствува на проявлението волята на избирателитѣ въ полза на онѣзи, които се оплакватъ. Това нѣщо азъ не го виждамъ. Но, г-да народни прѣдставители, за една минута да приемемъ слѣдното: да приемемъ, че дѣйствително тази шайка е въздѣйствувала, че вслѣдствие на уплашването, което е произвела, на терора, ако щете — да употрѣбя тази страшна дума, — на терора, който е упражнила, хайде да кажемъ, че нѣкои не сж гласоподавали, че нѣкои може да сж се върнали. Въ контестацията се казва, че най-напрѣдъ Войняговци били върнати; нѣма никакви оплаквания обаче. Има оплакване само зарадъ Бутунчани. Колко сж били Бутунчани? 170 и толкозъ души избиратели. Хайде да кажемъ, че всички не сж могли да гласоподаватъ; хайде да кажемъ, че всички сж дошли да гласоподаватъ, а имъ се възпрѣпятствувало. Нали така? Добрѣ. 170 души какво важатъ? При всичко че нѣма оплаквания, азъ приемамъ, че Бутунчани 170 души, всички до единъ, дошли да гласоподаватъ, искали да гласоподаватъ, а шайката отъ 50—60 души ги върнала; какво е влиянието, което трѣбва да се счита, че е упражнено върху избора отъ страна на тази шайка? Може ли това влияние да опорочи избора за касиране? Тукъ се спирамъ, г-да прѣдставители, при единъ въпросъ съществень, при единъ въпросъ важенъ, спирамъ се върху въпроса за абсолютнитѣ пороци, които опорочаватъ веднажъ завинаги, и за релативнитѣ пороци, които трѣбва да се констатираатъ съ анкета, които никога не могатъ да водятъ подиръ себе си абсолютното унищожение на избора. Има пороци, които, веднажъ на лице, веднажъ се констатираатъ, колкото малки и да сж, унищожаватъ съвсѣмъ избора; но има други, които, за да установимъ доколко тѣ могатъ да поведатъ унищожението на този изборъ, трѣбва да ги прѣтеглимъ хубаво и да видимъ дали дѣйствително тѣ сж такива, щото да влияятъ за изхода на този изборъ. Напр., има пороци въ самитѣ

избрани: малолѣтно лице избрано ли е, изборътъ е опороченъ и веднага се касира, нѣма нужда отъ анкета — порокътъ е такъвъ, щото съ нищо не може да се прикрива; избранъ единъ чужденецъ, единъ френецъ, разбира се, веднага се касира — нѣма какво да се разсѣждава: туй обстоятелство само по себе си унищожава избора; изборътъ траялъ само до пладнѣ, да рѣчемъ, съгласили се всички прѣдседатели на бюрата да го правятъ до пладнѣ, естествено, че нѣма да се утвърди такъвъ изборъ по простата причина, че трѣбва да се смѣта, какво изборътъ ако траеше цѣль денъ, хората сж щѣли да отидатъ и слѣдъ обѣдъ да гласоподаватъ; изборътъ става въ сѣбота, намѣсто въ недѣля, напр. тогава го направили, правилентъ изборътъ, но не може подобно нѣщо да стане, то е противъ реда и закона, той пакъ ще се унищожи. Тѣзи сж, тѣй да ги нарека, абсолютни пороци, които, веднажъ на лице, унищожаватъ избора. Но всички други пороци, г-да прѣдставители, и всички пороци, за които се оплакватъ въ констатациитѣ, които се изредиха отъ г. докладчика като причини за унищожение на избора, сж релативни, сж относителни; заради това трѣбва да прѣгледаме доколко тѣ влияятъ върху изхода на избора. И вчера г. Калчовъ изтъкна прѣдъ васъ едно учение, една теория, която г. Министъръ-Прѣдседателътъ другъ пътъ е защищавалъ и която винаги и азъ съмъ поддържалъ, че въ избора, когато го цѣнимъ ние като сѣдии, жури или каквито и да било, трѣбва да обръщаме най-главно внимание върху въпроса: доколко нарушенията сж повлияли за изхода му. Примѣръ. Двама кандидати се борятъ въ една околия, единиятъ се избира съ 1.000 гласа, другиятъ съ 1.050 гласа, слѣдователно, провъзгласява се отъ сѣда избраниятъ съ 1.050 гласа; но пропадналиятъ се оплаква, че кметътъ на едно село не далъ 150 карти нарочно и въ съгласие съ кандидата, който се е вече избралъ; не ги раздалъ на привърженицитѣ на тогозъ, който е получилъ само 1.000 гласа, и казва: туй обстоятелство ще докажа; и не само туй, но тѣзи 150 души съ бюлетинитѣ приложени се оплакватъ: дѣйствително, ходихме, искахме си картитѣ, но не ги дадоха, вслѣдствие на което искаме да се докаже туй обстоятелство; ние правимъ анкета — въ такъвъ случай може да се направи, — правимъ анкета и виждаме, че това дѣйствително е тѣй — какво ще направимъ? Ще унищожимъ избора, защото 150 души лишени отъ карти, умислено, доказватъ, че щѣли да гласоподаватъ за оный, който е избранъ съ 1.000 гласа, а избранъ е другиятъ съ 1.050 гласа. Явно е, че ако не бѣше тѣй, щѣше да бѣде изборътъ въ полза на неприятеля. Но прѣдположете друго: единиятъ има 1.000 гласа, а другиятъ 2.500 гласа, и има сжщото оплакване — какво ще направимъ? По моето разбиране, тукъ не може да се уважи искането за анкета, при всичко че само по себе си това обстоятелство е анкетуруемо, при всичко че има нарушение; понеже, като отиде анкета на

мѣстото, ще да ви намѣри резултатъ, който не води унищожението на избора, — заради туй за анкета въ такъвъ случай не трѣбва да се гласува. Отъ туй гледище като се разсматра изборътъ, станалъ въ Новоселската околия, ето до какво заключение ще дойдемъ. 170 и толкозъ души не могли да отидатъ или отишли, върнали ги и изборътъ станалъ по такъвъ начинъ, щото избранитѣ кандидати иматъ по 3.000 гласа горѣ-долу, слѣдъ туй идатъ други съ по 1.700 гласа горѣ-долу, слѣдъ туй друга листа съ по 700 гласа. Слѣдователно, 1.200 гласа разлика има между избранитѣ и между най-много получившитѣ слѣдъ тѣхъ, а слѣдъ тѣхъ има разлика 2.300 гласа до 2.400 гласа между избранитѣ и третата листа. Колкото за другитѣ, вече не говоря; тѣ сж съвсѣмъ нищожни — по 225 гласа. Сега, пита се, има ли тукъ именно мѣсто за касиране на единъ изборъ, г-да прѣдставители, защото сж се върнали, да кажемъ, 170 души? Отъ друга страна, трѣбва да се има прѣдъ видъ, че нѣма никакви доказателства, че сж дошли и че сж върнати, нѣма такъвизъ избиратели, които да се оплакватъ, които да казватъ: ние отидохме, но насъ върна този и този. Таквозъ нѣщо нѣма. И тѣй, първото съображение, първата причина, която се навожда отъ г. докладчика за касирането на избора, е съвършено неоснователна и върху нея не може да почива никакво рѣшение отъ страна на народното прѣдставителство, за да се касира този изборъ.

Да видимъ слѣдующитѣ причини. Имало подкупи, имало незаконна агитация.

Г-да народни прѣдставители! За подкупъ, дѣйствително, се говори на едно мѣсто въ констатацията, но изрично, ясно е казано отъ бюрата, което се е занимало съ тоя въпросъ, че не се посочватъ лицата, на които е давано пари, и, слѣдователно, подобно нѣщо не може да се провъбри. Нека да се разправятъ прѣдъ сѣдъ! Менѣ ми се струва, че при такъвизъ обстоятелства дѣйствително и ние не можемъ да направимъ друго, освѣнъ да кажемъ: може да е имало подкупъ — да приемемъ за минута туй: единъ далъ на четирма души, другъ далъ на петима души; такива сж оплакванията. Много хубаво. Но ние можемъ ли, като народно прѣдставителство, да ставаме сѣдъ и да сѣдимъ подкупени и подкупувачи? Азъ казвамъ: не, защото ние не можемъ да издаваме присѣди. Когато имаме присѣда, ние ще се произнесемъ и за подкуна, но когато нѣмаме, не можемъ да се произнесемъ. Туй специално го говоря само за подкупитѣ и само върху този въпросъ азъ ограничавамъ нашата компетентностъ да се произнасяме. За всичкитѣ други нарушения ние сме сѣдници и можемъ да ги издирваме; когато се касае, прочее, въпросътъ до подкупи, не можемъ да издаваме присѣди и не можемъ да се занимаваме съ въпроса, освѣнъ когато имаме заведено дѣло и единъ сѣдъ се е произнесълъ; само тогава имаме право на основание на тази присѣда да се произнесемъ. Това с по крайнѣ-мѣрѣ моето мнѣние

Въ случая, повтарямъ, не е казано изрично, кому е дадено подкупъ, слѣдователно, не може да стане не касиране, ами нито анкета даже.

Гласоподавали сж — казва пакъ докладчикътъ — 25%—30%, по-малко отъ 25%—30% сж гласоподавали въ Буховската секция и нѣкои села. И туй, г-да народни прѣдставители, ви се прѣдставява като една причина за унищожението на избора! Това е просто за очудване. Ами че въ колко избори искате да ви посоча секции, въ които сж гласоподавали по-малко отъ 30%? Не говоря за нашата столица, въ която дѣйствително сж гласоподавали въ процентъ 40% или 30%. Може ли този фактъ да служи за унищожение на избора? Азъ се чудя, какъ може да се твърди подобно нѣщо!

Най-послѣ, за знамето азъ казахъ и по-напрѣдъ моето мнѣние; тѣй щото, знамето не може да бѣде въ случая поводъ за касация.

Народната партия, казвате, не е имала толкозъ голѣмо болшинство, щото да може да се избере. И вие такова нѣщо не сме казвали. Та то и не е важно. Въ мотивитъ на касацията такъвъ мотивъ и не се намѣрва. Съвсѣмъ неумѣстно вчера г. докладчикътъ наведе, че Инджето се е избирало тамъ и тамъ, безъ да има болшинство. Съ такива доказателства нищо не се доказва. Азъ бихъ желалъ да се посочи нѣкое Индже избрано въ опозиция тамъ, дѣто не го познаватъ. Та, най-послѣ, това не е причина за касация, ако даже приемемъ за минута, че народната партия нѣма болшинство въ тази Новоселска околия.

По въпроса за опѣзи оплаквания, които сж станали въ Бѣлопони, азъ ви ги изложихъ едно по едно какви сж и вие видѣхте, че съображението, което се прави, и че тия оплаквания, записани въ протокола, даватъ право на народнитъ прѣдставители да се занимаатъ съ въпроса и да кажатъ, че е имало нарушения, е съвсѣмъ неоснователно.

Така, че разгледани — както азъ го направихъ — причинитъ, по които се иска касирането на този изборъ, вие виждате, г-да народни прѣдставители, колко тѣ сж несъстоятелни и какъ по никой начинъ не може да става дума за касиране на този изборъ.

Да видимъ сега, може ли да става дума и за анкетиране. Може ли да се приеме прѣдложението на г. Такева, което той, за да бѣде послѣдователенъ съ по-прѣдиднитъ си искания, изложи прѣдъ васъ? За кои причини, за кои факти г. Такевъ иска да стане анкета? За три факта: първо, за наличността на една шайка въ Бухово, за която се казва, че повърнала много избиратели, та не могли да упражнятъ правото си; вториятъ фактъ е за единъ единственъ подкупъ, който сж дали на 4—5 души, и третиятъ е, че на едно мѣсто около 60 души избиратели, кѣоръ-кютюкъ пияни, били допуснати да гласоподаватъ и по този начинъ такива нетръжзвени хора упражнили едно право, което не трѣбвало да упражнятъ; че священото право

на избиране не би трѣбвало да се лекедисва по този начинъ съ пияни хора.

Най-напрѣдъ по първия пунктъ, въпросътъ за шайката. Азъ разправихъ по-напрѣдъ, че за шайка има си мѣсто да правимъ провѣрка; за шайка, която е спирала избирателитъ и не ги е допускала да отидатъ да гласоподаватъ, има мѣсто анкета; така че, би могла да се приеме анкета за това. Но азъ питамъ: ако направимъ една анкета и наистина се констатира, че е станало такова нѣщо, че 170 души Бутунчани сж били възпрѣпятствувани отъ една шайка да отидатъ да гласоподаватъ — да кажемъ даже, че всички не сж могли да отидатъ да гласоподаватъ, — азъ питамъ, ще ли унищожимъ този изборъ? Отговарямъ: не. Защо? Защото, тѣзи 170 души като ги приснемемъ отъ 1.200 и толкозъ гласа, оставатъ хиляда и толкозъ гласа най-малко, съ които надминаватъ избранитъ. Не може, слѣдователно, само за туй релативно опорочване да бѣде касиранъ изборътъ. Тѣй трѣбва да се гледа на работата, и не може да бѣде иначе, защото има абсолютно и релативно опорочване на избора. Въ случая имаме едно релативно опорочване — нищо друго; а то не може да повлѣче слѣдъ себе си унищожението на избора.

Въпросътъ за подкупи. И той е, както казахъ, единъ относителенъ порокъ, който, ако се докаже даже че е истина, не може изборътъ да се опорочи. Слѣдователно, безрезультатно ще бѣде пращането на анкета. Но което е по-важно, не се посочва на кои лица е даденъ този подкупъ, за да имаме единъ конкретенъ фактъ, единъ конкретенъ случай, та съ него въ рѣка да отидемъ да направимъ издирване. Какво ще прави анкетата? Ще трѣгне отъ село на село да пита: знае ли на Петка Стояновъ, на Ивана Драгановъ и пр. да е раздавано пари? Ето ролята на тия, които ще правятъ анкетата. Покрайтъ-мѣрѣ въ моитъ очи е така и мисля, че това не може да бѣде

Най-послѣ за ония 60 души, които въ нетръжзвено състояние сж отишли да гласоподаватъ. Най-напрѣдъ азъ не зная какъ е било възможно да се допусне това. Едно отъ двѣтъ: или бюрото, което е пазителъ на реда, не е видѣло никакво нарушение на тишината, на редовността на избора и, слѣдователно, тѣзи 60 души може да сж сръбнали, но сж упражнили правото си, както е трѣбвало, или пъкъ туй нѣщо не е истина. Но азъ приемамъ, че е истина. Отидохме, анкетирахме и се оказа, че това е вѣрно. Ще унищожимъ ли избора, защото 60 души пияни сж гласоподавали? Азъ бихъ желалъ да зная, възможно ли е подобно нѣщо да стане? Е добръ, ако нѣма да унищожимъ избора, защо тогава да правимъ анкета? Излишно е. Азъ нѣма да ви говоря, г-да народни прѣдставители, че имаме други случаи, когато за такива нѣща нито помисляхмъ за анкета. При всичко че азъ не съмъ противъ този сравнителенъ анализъ, който тѣй хубаво направи г. Такевъ, който именно изтъкна, право или криво, но казвамъ, че азъ се задоволявамъ съ туй заключение, че и

по третия пункта, по които г. Такевъ искаше анкета, ако се приеме тя, ако се отиде на мѣстото, нѣма да излѣзе нищо, нѣма да се добие оня резултатъ, съ който да можете да унищожите избора, вслѣдствие на което азъ съмъ на мнѣние, че по никой начинъ, ама по никой начинъ, не би трѣбвало да се постановява касиране, а сѣщо така неоснователно ще бѣде, безцѣлно най-малко ще бѣде, ако анкетираме тоя изборъ. Защото, повтарямъ да кажа, по тия факти, за които говори г. Такевъ, е приемливо да стане анкета, но ще бѣде безрезультатно, нѣма да приведе къмъ никаква практическа полза. Ето защо, азъ се изказвамъ както противъ касирането, тъй сѣщо и противъ анкетирането, което се иска.

Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, че слѣдъ казаното отъ мене трѣбва да свърша. Има една теория, която се развива у насъ по-пѣкога доста смѣло, доста дръзко, и тая теория състои въ туй: рѣка ми е, когато ща, ще я вдигна, когато не ща, нѣма да я вдигна — какво ще ми направите! Безспорно, рѣка ми е, когато ща, ще я вдигна, когато не ща, нѣма да я вдигна. И всички вие, отъ едната или отъ другата страна, отъ срѣдата или отъ краищата, имате право, когато щете, да вдигнете рѣка, имате право и да я не вдигате. Безспорно, така е. Но менъ се струва, че съ безразборно вдигане на рѣка вие не трѣбва да мислимъ, че всѣкога сполучваме, даже и когато мислимъ, че сме побѣдители. Побѣдата не е на тия, които вдигатъ рѣка, когато щатъ, защото имъ е било кефъ, защото имъ е скимнало. И туй обстоятелство, че ще се панесе побѣда, че ще се изхвърлятъ отъ редоветъ на нашитъ противници двама-трима души, туй обстоятелство, казвамъ, никога никого не може да ползува. Ето кое трѣбва да не забравяме. Минутно, врѣменно тържество може да бѣде, но туй тържество днесъ, утрѣ или въ други день ще е гибелно. Въ други день нѣма да се радва тоя, който е ималъ тържеството днесъ, защото полуката на силата не е трайна.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Коновъ има думата. (Ан. Коновъ: Отказвамъ се.) Г-нъ Воденчаровъ има думата. (И. Воденчаровъ: Отказвамъ се.) Г-нъ Кърджиевъ има думата.

Г. Кърджиевъ: Г-да народни прѣдставители! Храня най-голѣмо уважение къмъ господата, които сж дошли вслѣдствие на единъ вотъ въ втората Софийска избирателна околия, които сж между насъ, особено къмъ двамата пратени тукъ. Но уважението къмъ тѣхъ трѣбва да бѣде по-слабо отъ уважението къмъ онуй високо право, което има народътъ да си изразява, да си изказва волята. Уважавамъ лицата, но още повече уважавамъ народната воля. Когато стана въпросъ да се провѣри, какъ сж пратени тия лица тукъ, правилно или неправилно, въ Съборието се изнесоха сума доводи, прѣдставени отъ г. докладчика на комисията и

докладвани тукъ. Отъ всички тия доводи азъ виждамъ, че тукъ има едно опорочване на избора. Азъ не искамъ да се спирамъ върху ни една отъ контестацитѣ, които сж пълни съ подписи. Тѣ сж доста краспорѣчиви и съдържатъ много работи, които дѣйствително показватъ, че изборътъ е опороченъ. Но понеже контестацитѣ сж, така да се каже, дѣло на частни лица, макаръ и избиратели, азъ на тѣхъ нѣма да се спра; но налѣгамъ на единъ официаленъ актъ, и той е дневникътъ на Буховската избирателна секция. Тамъ, мисля, че мнозина сж си спрѣли погледитѣ, и на туй всѣки би направилъ. Споредъ дневника на тая избирателна секция, всички видѣхме и личи главно, че избирателитѣ въ тая околия не сж могли да изразятъ свободно волята си, вслѣдствие на терора, който е владѣлъ между избирателитѣ тамъ, и вслѣдствие на този натискъ избирателитѣ не сж могли да дойдатъ да си упражнятъ свободно своето най-високо право — избирателното право. Нѣкои отъ тѣхъ, за да могатъ да упражнятъ своето право, били задължени да взематъ войска и подъ конвой да дойдатъ до урнитѣ да подадатъ гласа си. Сега, какъ може човѣкъ да каже, че единъ изборъ е свободенъ, когато, за да упражни правото си, трѣбва да върви между редъ отъ войници, за да отиде да подаде гласа си? Азъ не зная; може би по всички направления въ въпросната избирателна околия да е имало свобода — да оставимъ настрана всички ония контестации, които се даватъ тукъ и говорятъ противното, — но въ единъ официаленъ актъ — дневникътъ на бюрото при Буховската секция — е констатирано, че избирателитѣ не сж могли да отидатъ свободно да подадатъ гласа си по причина на натиска. Туй вече извършено, и най-невѣжия, и най-снисходителния ще го принудите да се съгласи, че свобода при изборитѣ въ туй мѣсто не е имало. Г-да народни прѣдставители! Въ една конституционна държава най-върховното право на народа е изборното право, и ако туй право не може да се упражни по натискъ, причиненъ било отъ долу, било отъ горѣ, тогава вече единъ конституционенъ животъ не може да има, не може да съществува свобода. Та нѣше да бѣде поучително и гаранция за по-нататѣшно съществуване на нашитѣ политически права би било, ако се направѣше да се впуши на цѣлото население да не притѣснява своитѣ съграждани да отиватъ свободно да упражняватъ своето избирателно право; не само властѣта, но и самитѣ избиратели и самитѣ граждани да не притѣсняватъ никого. Въ дадения случай граждани избиратели сж попрѣчили на свои съграждани да отидатъ да гласоподаватъ; изборното право е ограничено; избирателитѣ сж били длѣжни подъ конвой да отидатъ да упражнятъ правото си, и азъ не разбирамъ по-голѣмо опорочване на единъ изборъ отъ туй. Заради това, на мнѣние съмъ, че този изборъ никакъ не може да се счита за правиленъ, а, напротивъ, за единъ отъ най-опороченитѣ, които сж гледани досега.

Говори се за нѣкаква си реакция. Г-да народни прѣдставители! Реакцията ще бѣде тогава, когато ние нѣма да обръщаме внимание въ случаи, дѣто гражданитѣ искатъ да упражнятъ правата си, и когато ние не се погрижваме да оградимъ тѣхната свобода и ги оставаме подъ произвола и натиска отгорѣ или отдолу. Щомъ правимъ тѣй, дѣйствиелно ще се яви реакцията. А за да не се яви реакцията, трѣбва по всѣки начинъ да гледаме, щото избирателнитѣ права на гражданитѣ да бѣдатъ обезпечени завинаги. Реакция има и отдолу, и отгорѣ; не зная коя е по-опасна, но менѣ ми се струва, че реакцията отдолу е по-опасна. И ако ние така гледаме прѣзъ прѣсти, ще видимъ, че единъ день, намѣсто да ни се попрѣчи отгорѣ, ще ни се прѣчи отдолу. Ще бѣде поучително за българскитѣ граждани, ако въ този случай, дѣто се е упражнилъ натискъ отдолу, та да не могатъ едни избиратели да си дадатъ гласа, ще бѣде, казвамъ, твърдѣ поучително да не признаемъ такъвъ единъ изборъ, а да го касираме. Азъ бихъ желалъ, ако биха се касирали тия избори, въ какъвто смисълъ и ще гласувамъ, азъ бихъ желалъ да дойдатъ пакъ тия сжичитѣ господа. Азъ имамъ най-голъмо уважение къмъ избранитѣ господа, особено къмъ двамата отъ тѣхъ. (Т. Теодоровъ: Това е лицемѣрие!) Съвсѣмъ не е лицемѣрие: азъ имамъ много голѣмо уважение къмъ Васъ. (Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нъ Теодоровъ, не прѣкъсвайте г. оратора!) Азъ бихъ желалъ пакъ сжичитѣ господа да дойдатъ — казвамъ го искрено — но да дойдатъ облѣчени съ истинското народно довѣрие, а не изразено по такъвъ начинъ, съ натискъ и произволъ, и съ ограничение на изборното право. Азъ ще гласувамъ, слѣдователно, да се касира този изборъ затуй, защото тамъ избирателитѣ не сж могли да упражнятъ своето най-високо, най-суверено право, да си дадатъ свободно гласа.

Д. Марковъ: Г-да народни прѣдставители! Провѣрката на изборътъ е единъ актъ политически и партизански, и когато е той такъвъ, позволѣте и простѣте на оппозицията, къмъ-правителството когато изпраща нѣкои фрази, или дава да се разбере, че туъ не е оная висша справедливостъ, която се изговаря съ думи и се пише въ дневника, да бѣде тия истинското изражение на ония чувства, които възлунуватъ въ даденъ моментъ лицето, което и да е. — Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ ви моля да ми позволите да направя единъ апелъ къмъ това болшинство, единъ апелъ на достолѣние, единъ апелъ на такава справедливостъ, доколкото тя може да бѣде съимѣстима съ вашия партизански интересъ. Азъ не вѣрвамъ, както нѣкои намекаха, че въ клуба си вие сте били рѣшили да унищожите Новоселския изборъ. (И. Гърковъ: Много Ви е излъгалъ нѣкой!) По-високо да говори този, който ме прѣкъсва, за да мога да му отговоря. — Азъ никога не мога да вѣрвамъ това, защото вие чухте днесъ г. Теню Начовъ, почитаниятъ

прѣдставителъ и членъ на вашето болшинство, който излѣзе на трибуната и заяви: „ние, прогресиститѣ, признаваме, че въ Новоселската околия почва нѣмаме“. Това той тържествено го заяви. И ако той ви каза: „ние нѣмаме даже надежда, че въ бѣдженския изборъ, слѣдъ касирането на този, ще извадимъ изъ урнитѣ прогресисти“, тогава питамъ се азъ: какво искаше да умозаключи г. ораторътъ, като казва туй, че ако ние се водимъ отъ партизански разчети, по-добрѣ е да допуснемъ анкета, защото тази анкета, като отидѣла на мѣстото, щѣла поразително да установи истинността на контестацията, че щѣли сме да дойдемъ въ мѣсецъ октомврий при редовната сесия, и щѣли сме тогазъ да касираме тия трима намѣсто сега, и по този начинъ правителството щѣло било да има трима души по-малко въ реда на оппозицията? Нека ми позволи г. Теню Начовъ да каже, че туй не е изразъ на лидера на болшинството. Азъ не вѣрвамъ такъвъ разчетъ да прави г. Министръ-Прѣдседателътъ, който е шефъ и водителъ на това болшинство, и азъ вѣрвамъ, че той ме подкрѣпи съ негативенъ отговоръ, какъвто азъ поддържамъ. Какъвъ е разчетътъ на болшинството, азъ не зная, но азъ зная едно нѣщо: ако г. Начовъ изразява истината и чувствата на туй болшинство, вие възбуждате подозрѣние въ оппозицията туъ, вие възбуждате подозрѣние въ публиката, която ви слуша туъ, и съмъ увѣренъ, че ще го възбудите у всички тѣзи, които ще четатъ дневницитѣ, че вашиятъ разчетъ е такъвъ, да намалите числото на оппозиционеритѣ именно сега, защото имате колосални въпроси да прокарате — то е заемътъ и бюджетътъ, а пъкъ вие още не сте казали какъвъ е заемътъ. И може да се очутимъ съ голѣмия сюрпризъ, както ви обѣщава крайната лѣвица, че не ви гони да ви събори, да видите, тия, срѣщу които сте насочили стрѣлитѣ си, че ви даватъ пълната си поддрѣжка, ако този заемъ отговаря на онѣзи условия, които страната иска. Ако туй е така, не дѣйте прави такъвъ разчетъ, а се дръжте само въ законността и справедливостта.

Азъ се обръщамъ къмъ почитения Кеманларски народенъ прѣдставителъ — (Г. Кжрджиевъ: Разградски!) извинѣте, — къмъ Разградския народенъ прѣдставителъ, и го питамъ да ми каже: кой избирателъ отъ Буховската секция е върнатъ прѣди да пусне бюлетината си въ урнитѣ? Дайте ни единъ такъвъ избирателъ, и азъ ще вдигна заедно съ васъ рѣка да се касира изборътъ. Нѣмате ни единъ такъвъ, г-нъ Кжрджиевъ! И Вие сте правъ, че народниятъ суверенитетъ трѣбва да тържествува. Вие го имате на политическото си знаме. Азъ апелирамъ къмъ старитѣ панковисти, които отъ 17 години сж оппозиция въ България, които 17 години се борятъ по изборитѣ. Тѣ знаятъ колко е трудно, колко е мъчно единъ опозиционенъ кандидатъ да възтържествува противъ властта и противъ другитѣ партии — защо да му създавате тази трудностъ, да се бори и да си извоюва друго едно митарство,

каквото е провърката на изборитѣ? Азъ тъй сжщо заявявамъ, че онуй, което казахъ, ще го изпълна, само дайте ни едно име на единъ избирателъ отъ Буховската секция, било нѣкой X, или Z, на когото шайката, било правителствена, както казва г. Вълчевъ, който контестира избора, или опозиционна, да му е попрѣчила да не може да си пусне бюлетината. Но такава нѣщо нѣма. А вие ме видѣхте напрѣдъ, когато азъ питахъ докладчика г. Вълчевъ и го помолихъ да каже: г-нъ докладчикъ, дайте ми датата на тая контестация, кога е постъпила въ Народното Събрание. И знаете ли, г-да прѣдставители, какво ми отговори? „Тая контестация е получена на 25 февруарий въ Народното Събрание, тукъ, безъ да бѣде давана на пощата“. Питамъ ви: ако е на 25 февруарий регистрирана тукъ, не е ли просрочена? Тя е просрочена, г-да прѣдставители! И азъ ви моля да попитате г. докладчика слѣдъ мене, нека удостовѣри тоя фактъ, и ако е тъй, както азъ твърдя, то напразно сме си губили ние тукъ врѣмето да разискваме по тая контестация, подадена отъ Бухово, защото наистина тя носи дата въ срокъ, но вие нѣмате гаранция, че тя не е антидатирана. Тая контестация, по всичко се вижда, че е донесена отъ нѣкой куриеръ, избирателъ или пктникъ и е прѣдadena тукъ. А щомъ вие нѣмате пощенския щемпелъ, за да провѣрите истинността, че е прѣдadena тукъ въ срока, азъ мисля, че и законътъ, и логиката, и моралътъ, и справедливостта сж въ полза да я игнорирате, да не я приемете. Щомъ вие виждате, че не се опровергавамъ още сега, че е дадена на пощата, прѣбройте на пръсти отъ 18 включително до 25 февруарий и вие ще намѣрите, че е дадена на осмия денъ, а въ закона е изрично казано, че контестациитѣ се даватъ въ седмодневенъ срокъ.

Вънъ отъ това съображение, азъ бихъ ви попиталъ, — и съ това ще свърша аслж, безъ да ви главоболя повече, защото доста надълго и широко вчера се обяснява: турѣте си ржката на сърцето и кажете, че въ Новоселци бѣха излѣзли ваши хора и че такава сжщо контестация бѣше дадена, — питамъ ви, щѣхте ли да държите туй поведение, което държите сега и което държите и въ комисията? Страхъ ме е, че не. Не искамъ да бѣда положителенъ въ твърдѣнието си, но страхъ ме е, че — не, защото по много тождествени контестации видѣхъ какво тълкуване имъ дадохте. И защото тоя актъ е политико-партизански; защото ние тукъ се мжчимъ да се самоизяждаме, да си намаляваме числото, по партизанство, съ двама, 3-ма или 5 души, както каза г. Начовъ, било да ги увеличимъ съ толкова, азъ ви моля да се отклоните отъ това, защото то нѣма да ни доведе на добъръ пктъ. А вие досега показате — азъ поне мога да засвидѣтелствувамъ, и никой нѣма да ме опровергне — какво гони съ досегашното си държане това болшинство по провърката на изборитѣ — защото по Горнѣорѣховския изборъ вие отидохте да назначите анкета, членоветѣ на която азъ съмъ увѣренъ, че ще

дойдатъ тържествено и суверено да заявятъ, че всичко това, което се е приписвало на избраницитѣ тамъ, е било клевета! А тукъ вие даже анкета отбѣгвате да искате, която да провѣри това, което се казва, кой избирателъ е конвоиранъ да отиде до урнитѣ и е върнатъ, безъ да може да гласоподава. Вие отбѣгвате и анкетата, не искате да се провѣри това, което се казва, а искате да се касира изборътъ, искате, значи, намаление на гласоветѣ на опозицията. Ако туй не е вашето желание, азъ съмъ сигуренъ, че ще приемете прѣдложението на г. Такева, да се отреди една анкета. Ако вие искате да се доберете до истината, захвайтѣ я оттамъ — тоа нѣма да ви попрѣчи. Каза ви г. Начовъ или вчера г. Вълчевъ, че не е вѣрно, какво въ Кутловица или въ Фердинандска околия се е избирало Инджето, X или Y. Това вече съ политическото възпитание на народа добива своето право. Азъ питамъ: кой избра г. Камбурова миналата година въ Търново-Сейменъ, кой го избра тази година въ Чирпанъ? Избрахте го вие, защото имате приятели, защото имате партизани, защото имате привърженици, които сж поддържали кандидатурата на г. Камбурова. Миналата година запитаха г. Цанова: кой е избралъ г. Малинова въ Кула или Бѣлоградчикъ? Г-нъ Цановъ отговори: избраха го демократитѣ, защото тамъ има демократи, нашитѣ политически приятели го избраха. Кой избира г. г. социалиститѣ: властта ли ги избира? Не. Опозиционнитѣ партии ли ги избиратъ? Не. Избиратъ ги тѣхнитѣ съмишленици, избиратъ ги тѣхнитѣ приятели. Кой е избралъ г. г. Маджарова, Теодорова и Веселинова въ Новоселци? Избраха ги народницитѣ! И вие виждате, че тѣ сж болшинството тамъ. Тѣ се бориха противъ една власт, бориха се противъ радослависти, бориха се противъ стамболовисти, бориха се противъ демократи, и сега съ такава мжка и съ такъвъ потъ добитъ изборътъ вие имъ казвате: не, трѣбва да ги касираме, защото г. Кърджиевъ мисли, че народниятъ суверенитетъ изисква това, щомъ има върнати избиратели негласоподали — безъ да има поне едно оплакване за това. За честта на тая партия, която е пледирала и пледира и сега за свободата на изборитѣ, която е пледирала за народния суверенитетъ, която 17 години се е борила въ опозиция, азъ съмъ увѣренъ, че ще трепнете, прѣди да дигнете ржка за касиране на Новоселския изборъ.

II. Каравеловъ: Азъ искамъ въ нѣколко думи да кажа своето мнѣние по този изборъ. Ще отговори на г. Кърджиева, защото имахъ тѣргѣние само него да изслушамъ. Признавамъ се, че повечето отъ другитѣ рѣчи не съмъ слушалъ съ внимание. Мене ме очуди едно нѣщо, че подъ турското владичество сме били 500 години, а една добродѣтель турска не сме научили. Тя е тая, че ако нѣкой януринъ набие единъ турчинъ, той никога не се оплаква. Но да се явява едно българско правителство да настоява тукъ, че опозиционни избиратели сж образували шайки и съ тѣхъ сж изте-

завали правителственият хора, това е нещипно; то е още и прѣстѣпно и въ него има двѣ прѣстѣпления. Първо, вие — правителството — не трѣбваше да позволявате да ставатъ отъ когото и да е и каквито и да сѫ изтезавания. Второ, вие казвате, че 3 дена прѣди изборитѣ оппозицията е почнала вече да тероризира правителственият избиратели. Ами какво е правило правителството прѣзъ това врѣме? Възможно ли е такова нѣщо да има тамъ, дѣто има властъ — правителство? И вие като правителство да допуснете вашитѣ хора да бѣдатъ изтезавани отъ оппозицията? Азъ познавамъ България отъ дълго врѣме и мога да ви кажа, че шайки сѫ дѣйствували и могатъ да дѣйствуватъ, само когато иматъ задъ гърба си полицията. Това е общо правило. Това съмъ го говорилъ, повтарямъ съмъ го нѣколко пѣти, казвамъ го и сега и убѣденъ съмъ, че ако е имало шайка, тя прѣимуществено е била правителствена. Въ вашето отечество може телцитѣ да ядатъ вълци, но у насъ вълцитѣ ядатъ телци. Убѣденъ съмъ, че полицията е била съ прогресиститѣ, но малко били хората на правителството и не могли да избератъ неговитѣ кандидати. Това е моето убѣждение. Въ продължение на 2 дена вие, болшинството, искате да докажете, че Министерствъ на Вътрѣшнитѣ Работи не си е изпълнилъ длъжността: биятъ се хора, казвате вие, трепатъ се, пѣла анархия била въ страната, и той нищо не прави. Това ли искате да кажете? Азъ да бѣхъ министъръ, щѣхъ да се обидя отъ подобна защита и съжалявамъ и министри, и депутати, които се явяватъ тѣй да се защищаватъ. Вие сте обидени. Турили сте кандидатурата на шефа си Цанковъ, турили сте и други двоица — не желая да говоря за тѣхъ, — тѣ сѫ извѣстни доста — избирателитѣ не ги избрали; това ви разтърдило и сега искате по всѣки начинъ да отмѣстите на избирателитѣ, да касирате избранитѣ имъ. Това е вашето желание; това сте рѣшили въ клуба и искате да го направите. (Нѣкои отъ дѣсницата: Не е вѣрно!) Азъ познавамъ вашата тактика много добръ. (Д. Цанковъ: Ти си учителъ на това нѣщо.) Учител ли съмъ, какво съмъ, но и малкото политически умъ, който имате, отъ мене го имате. Вие само съ хитрости работите и винаги се мѣчатъ калето отвѣтрѣ да прѣвзимате. Кога е властѣта въ рѣцѣтъ на други, знаете само да се подмилквате. Извѣстни сѫ подмилкванията ви прѣдъ Рача Петровъ, та и по-рано прѣдъ покойния Стойловъ; сега, когато сте на властъ, защото нѣкои избиратели се усмѣлили да не избератъ ваши хора, искате да касирате избранитѣ. Моето дълбоко убѣждение е, че тия сѫ избрани отъ българския народъ. (Д. Цанковъ: А моето дълбоко убѣждение е, че сѫ избрани отъ шайката. Щомъ има шайка — касиране!) Моля, моля. (Д. Цанковъ: Мълчи, холанъ!) Азъ познавамъ българския народъ. (Д. Цанковъ: Не го познавашъ!) Познавамъ го! (Д. Цанковъ: Ти само лудитѣ познавашъ!) Такъвъ, какъвто е българскиятъ народъ, такива сѫ и неговитѣ избраници.

Да, знаа, че се сърдите. Вашиятъ другаръ по кандидатура, Митаконъ, знаете ли какъвъ е? (Нѣкои отъ дѣсницата: Знаемъ го кой е!) Той е сѣщиятъ, който обѣси вашитѣ приятели. Той обѣси Миларова. Тоя сѣщиятъ Митаконъ бѣше главниятъ свидѣтель — по обвинението на Миларова. Азъ пакъ ще кажа, че това не е защита, това е обвинение на правителството и искрено съжалявамъ г. Сарафова, да слуша, какъ го псуватъ приятелитѣ му 2 дена. (Д-ръ Н. Геннадиевъ: Ама той знае, че е на шега! — Смѣхъ.) Моето лично мнѣние е, че сѫ правилни изборитѣ, и апелирамъ къмъ депутатитѣ, ако иматъ малко съвѣсть, ако тя не е на друго мѣсто пратена и продадена, да гласуватъ за утвърдението на избора.

И. Гешовъ: Г-да прѣдставители, толкозъ много се говори по подробноститѣ на тоя изборъ, щото азъ не бихъ простилъ на себе си, ако ви отегчавамъ още. Станахъ да направя двѣ бѣлѣжки, или по-добръ да отправя двѣ питання на г. докладчика на комисията и да ви направя послѣ двѣ-три напомнявания. Питанията сѫ: истина ли е това, което изтъкна г. Марковъ, че най-главната контестація е дадена подиръ срока, на 25 февруарий и, второ, истина ли е, че рѣшението за касирането на този изборъ, което ни се докладва отъ г. докладчика, е взето при непълнъ съставъ на комисията, единъ съставъ, който, споредъ правилника, не може да взема никакви рѣшения? Г-да народни прѣдставители, не бѣхъ въ София, когато този изборъ се докладва и разисква въ комисията, но хора безпристрастни, хора не принадлежащи на нашата група ме увѣриха, че когато комисията е рѣшила да прѣдложи касирането на този изборъ, тя не е имала пълнъ съставъ, не е имала повече отъ половината на своитѣ членове. (С. Савовъ: Това не е истина!) Бихъ желалъ и това да обясни г. докладчикътъ, защото, ако това, което ми казватъ, между другитѣ и г. Милевъ, е вѣрно, че не е имало 21 члена, споредъ чл. 18 отъ нашия вътрѣшенъ правилникъ, споредъ който комисиятъ не могатъ да засѣдаватъ, ако нѣматъ повече отъ половината отъ състава си, това рѣшение е незаконно и азъ оставямъ на почитаемиѣ народни прѣдставители да сѣдятъ, доколко тѣ могатъ да го подкрѣпятъ и съ своя вотъ. Може да ми се каже отъ г. прѣдседателя, както и частно ми се каза, че когато се отвори засѣданието на комисията, болшинството на членоветѣ присѣстствува. Това не е достатъчно. Една комисия, както едно законодателно тѣло, когато рѣшава, трѣбва да бѣде въ пълния си съставъ. Ако нѣкои членове сѫ излѣзли и ако се констатира, както се е констатирало, че не е имало повече отъ половината, рѣшението на комисията не е законно.

Г-да народни прѣдставители, слѣдъ тия питання, азъ минавамъ на нѣколкото напомняния, които искамъ да направя. Първото напомняне, което отправямъ на болшинството, е, г-да народни прѣдставители, че вториятъ пунктъ отъ програмата на това

болшинство, отъ програмата на прогресивно-либералната партия, е, че провѣрката на изборитѣ трѣбва да става отъ една независима съдебна власт. Какво означаватъ тия думи? Тѣ означаватъ, че прогресивно-либералната партия придава голѣма важностъ на една безпристрастна провѣрка на изборитѣ. Е добръ, г-да народни прѣдставители, това безпристрастно провѣряване може ли да стане тъй, както е станало, съ толкозъ форми, които не сж съблюдени, при избора въ Новоселската околия? Имаме констестации, констестации съ подписи незавѣрени. Натѣртвамъ на тая дума „незавѣрени“, защото споредъ французката практика подписи незавѣрени не се взиматъ въ внимание. Ако сж дадени констестации, слѣдователно, съ незавѣрени подписи, първото нѣщо, което трѣбваше да се направи, е да се анкетира, дали тия подписи сж на избиратели, дали тия подписи сж истински. Това изрично се казва въ една статия по провѣрката на изборитѣ, въ политическия рѣчникъ на Морисъ Блокъ, въ която между другото се твърди, че анонимни констестации не се приематъ и че събраието и не се спира дори на заявления съ подписи незавѣрени, неподкрѣпени, нелегализирани като истински отъ надлежната власт. Първото нѣщо и въ прѣдстоляния случай, което трѣбва да знаеме, е дали сж истински тия подписи; второто е онова, което вчера г. Калчовъ каза, именно, че трѣбва да се провѣри дали сж истински тия факти, които се авансиратъ, а трето, и най-главното, е дали тия факти сж имали нѣкакво влияние върху резултата на избора. Менѣ ми се струва, че вие, болшинството отъ прогресивно-либералната партия, които искате да се провѣрватъ изборитѣ отъ независима съдебна власт, поне тия най-принципиални, тия най-елементарни работи трѣбва да съблюдите, когато провѣрявате такъвъ изборъ. Тия работи, г-да, не сж били съблюдени, тия правила не сж били спазени отъ комисията и затова, споредъ мене, и нейното рѣшение, тъй опорочено, е тъй непрѣпорѣчително.

Второто нѣщо, което искахъ да ви напомнимъ, г-да народни прѣдставители, е онова, което и г. Теню Начовъ каза. Въ тая околия, всички трѣбва да сте се убѣдили, вие, болшинството, нѣмате приятели. Кога да е, дори ако касирате избора, пакъ ще дойдатъ опозиционери и може би пакъ ще повдигнете въпросъ за касиране или анкетиране на избора. Какво ще спечелите? И какво ще спечелите и тѣзи бѣдни избиратели, които вие ще карате сега да губятъ толкова врѣме за да произвеждатъ нови избори? Г-да народни прѣдставители! Не забравяйте натекването, което ни се направи отъ висотата на прѣстола, че ние губимъ много врѣме. Питаатъ ви: дали за това губене на врѣме не е отговорна и тая комисия, която сега прѣдлага да се касира този изборъ, и онѣзи г. г. народни прѣдставители, които прѣди нѣколко дена настояваха и направиха Камарата да изгуби толкова драгоцѣнно врѣме и по Парибродския изборъ?

Трето и послѣдно напомняне, г-да народни прѣдставители, което ще ви направи, е относително Кюстендилския изборъ, за който вчера ви говори г. Калчовъ. Азъ казахъ, че нѣма да повтарямъ онова, което вече се каза, и затова нѣма да ви чета думитѣ на г. Министъръ-Прѣдседателя, който тогава възстана противъ касирането на Кюстендилския изборъ. (А. Каранешевъ: Прочетѣте ги, защото той ги е забравилъ. — Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Не съмъ ги забравилъ!) Г-да народни прѣдставители! Едно само ще изтъкна, което не се каза вчера отъ г. Калчова, а то е, че въ тоя изборъ, освѣтъ двата часа, прѣвъ които никакъ не се е гласоподавало, и освѣтъ третѣ общини, които не сж били допуснати да гласоподаватъ никакъ, имаме още едно важно обстоятелство, а именно, че единъ отъ протоколитѣ на секциитѣ е билъ подписанъ само отъ единъ членъ, а 4 члена го подписали при особено мѣние. И при сѣ това Министъръ-Прѣдседателъ, г. Д-ръ Даневъ, тогава се опълчи противъ касирането на този изборъ и, слѣдъ като говори думитѣ, които вчера прочете г. Калчовъ, той свърши съ слѣдующето: (Чете) „Азъ нѣмамъ обичай да бѣда дълго и мисля, че съ тия думи се обяснихъ. Да прави апелъ къмъ болшинството подиръ това, което изказахъ и което изтича отъ дълбочината на моето убѣждение, не па, по едно нѣщо, което има да напомнимъ, е: да не изгубваме изъ прѣдъ видъ, че съ неоправдани касирания на избори ние изгубваме моралното право да говоримъ въ името на закона, въ името на справедливостта и, най-сетнѣ, че съ това ние подкопаваме самото Народно Събрание. Ето какво е казалъ г. Даневъ и моя длъжностъ днесъ, когато ще се рѣшава тоя въпросъ, бѣше да ви напомнимъ тия думи. И като рѣшавате този въпросъ, г-да, не мислѣте, че рѣшавате съдебата на трима народни прѣдставители; вие рѣшавате единъ въпросъ не за спокойствието и на 10.000 избиратели, вие рѣшавате сжщеврѣменно и въпроса на вашата партия, рѣшавате въпроса дали тя ще се счита въ бѣдѣ за една поредъчна партия или за една партия безъ принципи. (Нѣкои отъ лѣвицата ржкоплѣскаха.)

Министъръ М. Сарафовъ: Искамъ да кажа само двѣ думи въ отговоръ на г. Каравелова. Той ми направи упрекъ, като министъръ на Вѣтрѣшнитѣ Работи, защо не съмъ направилъ всичко, каквото трѣбва, за да запазя реда. Заявявамъ, че въ дѣни на избора азъ не получихъ никакви оплаквания. (П. Каравеловъ: Три дѣна прѣди избора.) Моля Ви се. По-рано не съмъ получилъ тъй сжщо оплаквания. А пъкъ вие виждате до каква мѣрка е достигнала безредицата; приставитѣ Марчевъ, който е билъ пратенъ съ двама-трима стражари, не е билъ въ състояние да обуздае шайката, че и войската не е могла да направи това: тѣ се качили и на войската на главата, когато сж буйствували. Тѣзи свѣдѣния, които сега споменахъ и

които сега се четеха, аз ги получихъ на третия денъ подиръ избора и разпоредихъ пужното, защото вечерята слѣдъ избора стана убиването на единъ човѣкъ. Така щото, Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи е изпълнилъ дълга си.

II. Каравеловъ: Много добръ си изпълнилъ дълга; само документитѣ, които четохте сж фалшиви.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Давамъ 5 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданieto се продължава.

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители да седнатъ на мѣстата си.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че договорътъ за заема е постигналъ и ще се раздаде още отсега на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Г-нъ докладчикътъ има думата по избора въ втората Софийска селска избирателна околия.

Докладчикъ Д. Вълчевъ: Г-да народни прѣдставители! Уважаемиятъ г. Гешовъ прѣди малко, като на докладчикъ, ми зададе два въпроса, на които да отговоря. Първо, е ли вѣрно, че дѣйствиелно контестацията по Буховската секция носи дата 25 февруарий и какъ е погледнала комисията на този въпросъ, че я е взела въ внимание, и, второ, вѣрно ли е, че комисията е била въ меншество, когато се е произнасяла по този изборъ?

По първия въпросъ има да кажа, че дѣйствиелно контестацията носи дата на постигнението въ Народното Събрание, 25 февруарий, но че контестацията е написана на 19 февруарий, личи отъ датата въ самата нея. Така щото, този фактъ не може да се отказва. Но така же е вѣрно, че не само по този изборъ, но по много други, които минаха, имаше подобни контестации съ дата 25-й. И комисията се занима съ този въпросъ и се установи на това положение, че щомъ 24-й е недѣленъ денъ, то по положението, които имаме въ нашитѣ закони, било по подаване апелативни и касационни жалби до сѣдилищата и т. н., и като взе прѣдъ видъ, че може да има 2-3 дена празници, намѣри, че послѣдниятъ срокъ е 25-й и отъ този въпросъ не се прави кашитатъ. Това бѣше положението, това се разисква въ други нѣкои избори, това е и за този изборъ. Когато още се докладваше контестацията, много отъ говорившитѣ днесъ по избора въ Новоселската околия имаха това прѣдъ видъ и не направиха никакъвъ въпросъ.

Колкото же за втория въпросъ, дали въ меншество или въ болшинство се е разисквалъ Новоселскиятъ изборъ, имамъ да кажа на почитаемото Събрание само това. Доколкото помня, присѣдствующитѣ лица бѣха повече отъ 26-27, когато се разгледаше този въпросъ. Най-послѣ, когато се подложи на гласуване, когато прѣдседателятъ обяви, че ще

гласува прѣдложението за касирането на избора, нѣкои недоволни отъ господата станаха и казаха: хайде да си излѣземъ; то се е видѣло какво ще е рѣшението! Но г. Беневъ бѣше на стола си, когато се призоваха всичкитѣ членове на комисията да гласуватъ. Г-нъ Вжжаровъ гласува противъ мнѣнието на комисията, за касирането на избора, а нѣкои излизаха изъ вратата въ това врѣме, когато ставаше гласуването. Тѣй щото, комисията счита, че когато се е гласувалъ изборътъ, е имало вишегласие.

Г-да народни прѣдставители! Повечето отъ г. г. членовѣтъ на комисията отъ всички групи ще установятъ, вѣрвамъ, това обстоятелство, че много пъти комисията само за единъ членъ, който не е присѣдствувалъ, не е имала куража да пристѣпи къмъ докладване даже за такива избори, за които докладчикътъ заявяваше, че нѣма абсолютно никакъва контестация. Даже въ днешното засѣдание, когато се набраха 19 души членове и се каза, че въ бюфета има още двама, които ще дойдатъ, прѣдседателятъ заяви, че додѣто не дойдатъ, нѣма да се почне разглеждането на Пещерския и Радомирския избори, ако се не лѣжа. Това е положението. Така щото, комисията счита, че при вишегласие се е гласувалъ изборътъ и че сж гласували нѣкои прѣдставители отъ народната партия противъ този изборъ.

А колкото за датата, азъ ви обяснихъ какъ комисията е гледала не само по този изборъ, ами по всички други избори. Но даже да не се вземе въ внимание контестацията по Буховската секция, ние имаме контестации, подадени въ самия денъ на избора на бюрото, и тѣ могатъ да послужатъ за основа да се говори, толкозъ повече че г. г. ораторитѣ говориха по тази контестация, обжждаха я и т. н.

Това съмъ длъженъ да кажа въ отговоръ на уважаемия г. Гешовъ.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! По настоящия изборъ на Новоселската околия азъ слушахъ съ особено внимание както г. докладчика, така и изказанитѣ мнѣния отъ всички г. г. оратори както на болшинството, така сжщо и на опозиционнитѣ фракции. Слушахъ съ особено внимание именно затуй, защото въпросътъ бѣше много важенъ: трѣбваше споредъ мнѣнието на комисията да се касиратъ трима наши уважаеми колеги, двама отъ които твърдѣ важни лица отъ народната партия и единъ доста уважаемъ търговецъ, почтенъ човѣкъ отъ Новоселската околия. Особено внимание ми направи рѣчта на г. Страшимирова, който, като нѣма ни най-малка симпатия къмъ народната партия, каза, че народницитѣ били въплотение на регроградството, на рутината, на консерватизма, били лихвари — нѣма ни най-малка симпатия къмъ тѣхъ; но каза: съвѣстта ми диктува, за да възтържествува правдата, да кажа, че изборътъ е редовенъ. Обръщамъ вниманието на г. г. народнитѣ прѣдста-

вители върху неговите думи, който не симпатизира към народната партия; също обръщамъ вниманието на г. Кочо Калчовата рѣчь, който е независимъ, и на рѣчта на г. Такева, който тоже не имъ симпатизира, но бѣха противъ касирането, само и само че сж дошли до такова убѣждение. Азъ не зная какъ така е рѣшила комисията по провѣрките да касира единъ изборъ, който, споредъ моето дълбоко убѣждение, нѣма никакъвъ резонъ да се касира. Силава се на протокола на бюрото, силава се на нѣкакви факти констатирани и се силава на заявлението на нѣкои г. г. избиратели отъ Буховската секция, които казватъ, че не имъ били дали възможностъ да гласоподаватъ, като забравя тази комисия, че въ петъте секции всичко става редовно, хората иматъ 2.700 и толкозъ гласа, че даже ако допуснемъ, че е имало нѣкакви скандали въ Буховската секция, и имъ харижемъ всички гласове, би имали 170 или 200 гласа. А ако ги прибавимъ къмъ другата листа, на либералитѣ, пакъ избранитѣ хора ще ги надминатъ съ 1.200 гласа, или, като спаднемъ 200—300, пакъ ги надминаватъ съ 900 гласа. Хората иматъ болшинство.

Но въ какво се състоятъ тия констестации? Работата е била за нѣкакъвъ споръ за гора, както знаете, между двѣ села и тѣ, оскърбени единъ къмъ други, се гонятъ. Това е всичката работа, а това се приписва, че били нѣкакви си шайки. Азъ не мога да разбера какъ може да върлува шайка тамъ, дѣто е имало двама началници, рота войска и полицейски приставъ. Шайки могатъ да върлуватъ тамъ, дѣто правителството покровителствува нѣкоя шайка на болшинството, за да тероризира меньшеството; но въ такъвъ случай, като тоя, шайка не може да се допусне. Тамъ е имало една рота войска съ командиръ. И недѣйте забравя, г-да, че тѣзи офицери сж имали родствени връзки съ нѣкои отъ кандидатитѣ на правителствената листа, слѣдователно, тѣмъ не е било по угодата и нѣма да отидатъ да благодарителствуватъ на кандидатитѣ отъ народната партия; но хората, като прѣнебрѣгнали тия родствени връзки, стояли на висотата на положението си и само задържали реда. И послѣ, тази шайка каква е била? Не се оказва никой битъ. Кого е ранила? Не се оказва никой раненъ. Кого е върнала отъ избора? Не се оказва никого да е върнала. Наистина, селянитѣ ги застрашавали съ камъни, съ сопи и т. н., но тѣ отишли пакъ на изборното мѣсто. Фактъ неоспоримъ е, г-да, че въ Новоселската околия народната партия имала дълбоки корени, щомъ като тя, когато не е на властъ, е спечелила съ такова грамадно болшинство. Така лекомислено ние не можемъ да погледнемъ на въпроса, защото се боя да не рекатъ, че сме тѣсногърди партизани и че искаме да изхвърлимъ отъ Събранието хора, които не сж намъ удобни. Но тѣзи хора, макаръ че сж опозиция на болшинството, тѣ сж хора честни и могатъ да бждатъ твърдѣ полезни на Събранието; защото миналата година, когато правителството бѣше ни вѣтънало вѣдницата

за монопола, благодарение на опозиционнитѣ прѣдставители и на тѣзи отъ другитѣ фракции, които не гледаха по партизански съображения, по туриха интереситѣ на отечеството по-високо отъ интереситѣ на партията и отъ приятелството, и ние спасихме България отъ експлоатацията на монопола. Значи, и опозицията може да бжде полезна. И сега рѣшаваме да касираме избора и да изхвърлимъ тѣзи хора, безъ да искаме да провѣримъ работитѣ! И кого изхвърляме? Изхвърляме Теодора Теодоровъ, единъ отъ най-виднитѣ стълбове на народната партия, (А. Самоковлийски: Дезертьоръ!) единъ човѣкъ съ голѣми достоинства, единъ отъ първитѣ адвокати тукъ, който е билъ прокуроръ при окръжния съдъ, при апелацията, бившъ прѣдседател на Народното Събрание, бившъ министъръ на Правосъдието и на Финанситѣ, човѣкъ съ голѣми финансови способности, който утрѣ при тази финансова криза, отъ която страда страната, може да ни бждѣ твърдѣ полезенъ, и безъ никакъвъ резонъ да закувимъ, да си затворимъ очитѣ и да го изхвърлимъ! Така също и г. Маджаровъ, който е билъ директоръ въ Източна-Румелия и е управлявалъ съ трудъ и усърдие Министерството на Обществениѣ Сгради, човѣкъ съ голѣми познания, да отидемъ да го изхвърлимъ така лекомислено! Както и третиятъ, г. Игнатъ Веселиновъ, човѣкъ уважаванъ, познатъ на цѣлото население, така лекомислено да го изхвърлимъ! Азъ мисля, че нѣмаме никакви основания да направимъ така.

Сега, да влизамъ въ подробноститѣ, мисля, че ще бжде излишно, защото г. г. ораторитѣ много изтънко разясниха всѣко нѣщо. Азъ ще бжда кратъкъ, защото много се говори по тази работа. Ще ви кажа само едно нѣщо. Въ петъте секции изборътъ е станалъ мирно. Да харижемъ шестата секция, да я дадемъ на противната листа — пакъ тѣзи хора излизатъ съ болшинство. Споредъ моето мнѣние, както и споредъ мнѣнието на мнозина отъ разнитѣ фракции, изключая болшинството, изборътъ не е опороченъ и нѣмаме резонъ даже за анкета. Но понеже стана такава разиреностъ между тѣзи фракции и толкозъ много се раздѣлиха мнѣнията: едниѣ искатъ да се касира, другитѣ искатъ да се утвърди изборътъ, — азъ мисля, че за успокоение на обществената свѣсть, за да не кажатъ хората, че ние безсвѣстно и лекомислено сме касирали избора, но че съ пълно съзнание работимъ, азъ мисля, казвамъ, че ще бжде най-добръ да се свърши тази работа, като се прѣдложи гласуване за анкета. И моля да приеме всинца, и азъ ще приема, този срѣденъ пътъ, който трѣбва да разрѣши въпроса. Това ще послужи още и да морализира тамъ хората да се научатъ да се не гонятъ, да се не биятъ, да не ходятъ така съ знамена, но да отиватъ на избора, като изпъливатъ единъ священъ дългъ, и да не правятъ такива скандали още веднажъ. Споредъ мене, нека хванемъ единъ срѣденъ пътъ и вървайте, че това ще бжде най-справедливото, най-честното,

Е. Мирски: Нѣма да говори, г-да народни прѣдставители, по избора, защото се говори доста. Тукъ му е мѣстото да се спомене турската пословица: „Аннаина сиври синекъ саздхрѣ, аннамайна даулъ зурна аздхрѣ“. Защо да говоримъ? Тозъ, който не иска да ви разбере, и съ зурни и съ тхпани той пакъ нѣма да ви разбере, ако не иска да разбере.

Единствениятъ мотивъ, който се навежда, за да се касира този изборъ, е това, че тамъ имало шайка, а пъкъ общеприето е отъ юриспруденцията и на Народното Събрание въ разни състави, че само онѣзи избори трѣбва да се касиратъ, при които е извършено нѣкое дѣйствиe, било наказуемо или не, отъ характеръ да повлияе върху резултата на избора. Азъ питамъ: ако се касира този изборъ и дойде вториятъ изборъ да прѣглеждаме, и при него пакъ има шайки, пакъ ли трѣбва да го касираме? (Д. Цанковъ: Пакъ ще го касираме! — Л. Дуковъ: Непрѣмѣнно.) Азъ мисля, че не е този пѣтътъ, по който ние трѣбва да накараме съдебно-слѣдствената властъ и съдебната властъ да дѣйствуватъ. Азъ не станахъ да говоря по смѣстството на избора, но като станахъ, не мога да ви не кажа, че азъ като прѣдложихъ да се анкетира Варненскиятъ селски изборъ, ще си вдигна ржката за анкетиране и тоя изборъ, по като съмъ убѣденъ, че слѣдъ анкетата, като дойде да се разглежда изборътъ, ще има да вдигна ржка за утвърждението му. Ако ли же не се допусне анкета, азъ ще гласувамъ да се утвърди изборътъ. И ето съображенията ми. Азъ моля, първо, г. секретарътъ на комисията да прочете тукъ дневника на онова засѣдание на комисията, въ което е разгледанъ този изборъ; защото г. Гешовъ много основателно иска да се узнае прѣдварително, имало ли е тукъ рѣшение по тоя изборъ или не, и ако има, законно ли е, правилно ли е това рѣшение или не. Ние сме ограничени както отъ конституцията, въ която се кълнемъ, така и отъ правилника, който сме избрали или усвоили, ако и не отъ насъ изработенъ. Чл. 18 на правилника изрично казва, че всѣка комисия има си секретаръ. Тая комисия има за секретаръ почитаемия г. Д-ръ Гаговъ. Не може да засѣдава, пише правилникътъ, никоя комисия, ако не присѣдствуватъ повече отъ половината отъ състава на комисията. Присѣдствували ли сж повече отъ половината отъ състава на комисията, когато е разискванъ и разрѣшенъ тоя изборъ отъ нея? По-нататъкъ се казва: „въ дневника на комисията трѣбва да се записватъ имената на отсъствающитѣ членове, които се съобщаватъ на прѣдседателството“. Записано ли е въ дневника на това засѣдание това, което се иска? Има ли имената на всички отсъствающии? Трѣбва да ни се каже това, за да го чуемъ. По-нататъкъ азъ, даже и да има всичко това направено, считамъ, че е необходимо и друго: да заяви г. докладчикътъ, че има у него писанъ докладъ по тая работа. Той може да ни говори на изустъ, но трѣбва да има докладъ и той трѣбва да ни каже това. Прочита

се, казва правилникътъ въ чл. 19, докладътъ отъ докладчика и се поддържа рѣшението на комисията, като се посочватъ въ доклада и особенитѣ мнѣния, ако има такива — но на това толкозъ не намирамъ. По-важното нѣщо, на което азъ настоявамъ, то е слѣдующето: трѣбва г. прѣдседателятъ, каквото и да се е говорило по тоя изборъ, ако и да е излишно да се говори повече, да се съобрази съ наредбата на чл. 60 отъ правилника. Това се иска поне отъ мене и тая наредба не изисква да се внесе прѣдложение подписано отъ 10 души или не знамъ отъ колко души. Раздѣлението на части на сложнитѣ въпроси по право става, щомъ се поиска. Азъ искамъ да се гласува отдѣлно: въ срокъ ли е подадено заявлението по този изборъ или не. А чл. 123 отъ избирателния законъ, о който сме длъжни да се придържаме, съгласно конституцията, въ която се кълнемъ, изисква, щото всѣко заявление да се разгледа само тогава, ако е подадено въ седмодневенъ срокъ послѣ избора, а пъкъ тукъ е вече обяснено, че има заявление подадено слѣдъ 8 дена. Говори се, че въ недѣли защото ставалъ изборътъ, трѣбвало да приемемъ, че числото 8 се равнява въ случая на числото 7. Нека се гласува по-напрѣдъ, въ срокъ ли е подадено това заявление, за да се разрѣши веднажъ за-всѣкога, че въ такива случаи Народното Събрание ще счита, че числото 8 може да се равнява на числото 7.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Ако правите прѣдложение, трѣбва да го направите писмено.

Е. Мирски: Мога да го направя.

М. Такевъ: Г-нъ докладчикътъ каза, че комисията е вече разрѣшила тоя въпросъ: колко дни и откога се броятъ тѣзи 7 дена. Сега възможно е, докладчикътъ г. Вълчевъ, въ честността и добросъвестността на когото никога не съмъ се съмнѣвалъ, да е чулъ такова нѣщо въ секцията, но въ проверочната комисия, въ която азъ присѣдствувамъ редовно — освѣнъ въ днитѣ, когато отсъствувахъ отъ Камарата, — такова рѣшение не сме взимали, пъкъ и не можемъ да вземемъ, г-да, защото законътъ е изриченъ: въ деня на изборитѣ се подаватъ контестації и 7 дена слѣдъ него. Каза ни се, вѣрно е, каза г. докладчикътъ, че контестацията е подадена слѣдъ седемъ дена, на осмия. Това не подлежи на съмнѣние и азъ затуй вчера казахъ: възможно е тази контестація, която е регистрирана на 25-й, да е подадена чрѣзъ пощата въ пликъ и тогава ние не гледаме кога е регистрирана тукъ, а гледаме откога е щемпелътъ на плика. Ако носи дата 23-й, тя е въ срокъ; ако носи 24-й, пакъ е въ срокъ. И затуй казахъ, че г. докладчикътъ ще бѣде така добъръ да ни съобщи, има ли къмъ дѣлото пликъ или нѣма. Ако има къмъ дѣлото пликъ, ще видимъ щемпела. По общото правило щемпелътъ се гледа, защото контестаторътъ

е изпълнилъ своя дългъ, въ срока е прѣдвильтъ своитѣ претенции, той е заявилъ на обществото, че не е доволенъ, и, слѣдователно, ние нѣма какво да се занимаваме дали е въ срокъ подадена или не. Той си е направилъ дълга и ние сме длъжни да го слушаме. Ако ли же, казахъ вчера, нѣма никъ, ние трѣбва да приемемъ, че тая контестація е просрочена, защото е дадена 8 дена слѣдъ избора, а вие знаете, че такива контестації ние даже ги не удостоихме съ вниманието си, ние даже не посочихме, че има контестації. (В. Димитровъ: Като Новозагорскитѣ!) Да, като въ Новозагорскитѣ избори, дѣто имаше много работи да се кажатъ, по други работи, не по правилността на изборитѣ. Но едно нѣщо, на което се възрази, то бѣше, че понеже 24-то число се падало въ празникъ, то по общото правило на гражданското и углавното сѣдопроизводства ние не считаме тоя день; но тукъ не може да се прилага гражданското сѣдопроизводство. Защо? Защото гражданското сѣдопроизводство казва, че неприсѣтственитѣ дни не се считатъ, защото въ тѣхъ сѣднитѣ не работятъ, защото въ тѣхъ канцеларитѣ сѣ заключени, а пъкъ вие знаете, че изборитѣ се произвеждатъ именно въ неприсѣтствени дни — изборитѣ се произвеждатъ въ недѣля — значи, колкото що се касае до изборитѣ, празничнитѣ дни не само не играятъ отрицателна роля, но тѣ играятъ положителна роля. Въ изборитѣ празничнитѣ дни сѣ дни на производство, въ изборитѣ празничнитѣ дни сѣ дълнични дни, въ изборитѣ празничнитѣ дни сѣ работни дни. Ето защо, менѣ ми се струва, че не може да ни се противопоставя тоя аргументъ, че понеже бѣше недѣленъ день, той не може да се зачита, защото изборитѣ ставатъ въ недѣленъ день. И послѣ, г-да народни прѣдставители, избирателниятъ законъ е специаленъ законъ. Специалнитѣ закони, по общото правило на науката, отмѣняватъ общитѣ закони. Специалниятъ законъ дерогира — да употребя термина на науката — на общия законъ. Общитѣ закони за сѣдопроизводството сѣ общи и се прилагатъ тамъ, дѣто нѣма специални постановления. Ние имаме закона за изборитѣ, дѣто е уредена процедурата на изборитѣ, начинътъ на контестирането, срокътъ за подаването на заявления, начинътъ на провѣрката и т. н. — той е специаленъ законъ, който урежда тая материя съвършено своеобразно, и на тая материя не могатъ да бждатъ мѣродавни общитѣ процесуални закони въ страната. Ето защо единъ пътъ е констатирано, че пликъ нѣма, повторихъ, че щемпелътъ носи дата 25-й, значи слѣдъ 7 дена, на 8-я, ние тая контестація ще я зачетемъ за нестаналя и за несъществующа. Но това още пъкъ не изключаваше нашето право, да се сезираме по-нататъкъ съ сѣщия въпросъ по избора, защото за тѣзи нѣща се говори въ дневника, защото за тѣзи нѣща има и други контестації. Но затова вие ще трѣбва да изключите отъ спора контестаціята, която носи 25-то число — (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Двѣ сж!) колкото и да сж — и ще се ограничите само да

пледирате върху фактитѣ, алегирани въ протокола, и върху тѣзи факти, които се указватъ въ останалитѣ контестації.

Ето защо, азъ ще ви моля, за да бждемъ послѣдователни и точни изпълнители на закона, тѣзи контестації, които носятъ 25-то число, да ги изхвърлимъ.

Н. Веневъ: Г-да прѣдставители! Азъ нѣма да говоря по избора, защото не взехъ думата да говоря по избора, но взехъ думата, защото г. докладчикътъ ме прѣдизвика. Членъ съмъ въ провѣрочната комисиия, и той каза, че когато този изборъ се е провѣривалъ и се взело рѣшение да се касира, азъ съмъ присѣтствувалъ и присѣтствието на комисията е било при законенъ съставъ. Трѣбва да ви обади, че този изборъ се почна и слѣдва съ грѣшка и, може би, ще се свърши съ прѣстѣпление. Най-напрѣдъ не бѣше турнатъ изборътъ на втората Софийска околия на дневенъ редъ за комисията, която трѣбваше да го провѣри. (И. Гешовъ: Изрично е казано въ правилника, че дневниятъ редъ се обявява!) Прието е, че прѣдседателятъ на комисията, когато повиква членоветѣ на провѣрочната комисиия да присѣтствуватъ на засѣдание за провѣрка, прави писмена покана, всички членове се подписватъ за прочитането на тая покана и въ тая покана се казва, че има да се провѣри този изборъ, този изборъ и този изборъ. И това го прави прѣдседателятъ, не защото тѣй е заблагодаренъ, но защото чл. 24 отъ правилника казва: „прѣдседателятъ на комисиитѣ, съ особена покана, уведомяватъ членоветѣ за деня, часа и мѣстото на засѣданието, като имъ съобщаватъ при това и дневния редъ.“ Дневниятъ редъ на засѣданието, въ което се гледа този изборъ, бѣше опрѣдѣленъ и въ този дневенъ редъ не фигурираше втората Софийска избирателна околия. Защо се гледа изборътъ въ втората Софийска избирателна околия така, питамъ азъ? Събрали се на засѣдание, нѣмало други докладчикъ, а докладчицитѣ сж — трѣбва да го кажа — сѣ членове на болшинството; нѣма готовъ другъ докладчикъ, явява се докладчикътъ на този изборъ и казва: азъ съмъ готовъ да ви докладвамъ избора въ втората Софийска избирателна околия, и го докладва. Ако бѣше турнатъ този изборъ на дневенъ редъ, азъ за себе си щѣхъ да считамъ за длъжностъ да обади на своитѣ приятели г. г. Теодоровъ, Маджаровъ и Веселиновъ, че тѣхниятъ изборъ ще се гледа, и тѣ щѣха да присѣтствуватъ и да дадатъ обяснения за работата. Ето защо работата се почна, не знай дали съ прѣстѣпление, но съ една грѣшка. Като влѣзохъ въ стаята, въ която засѣдава комисията, г. прѣдседателятъ още при влизането обади ми: че добръ щѣше да бжде да доведѣхте още единъ членъ съ себе си, защото съ Васъ ставаме 20 души, а пъкъ съ 20 души не можемъ да засѣдаваме. Въ това врѣме дойде още единъ и станахме 21 и г. прѣдседателятъ провѣри, че има 21 члена на провѣрочната комисиия, счетохмъ,

че комисията може законно да заседава, и почнахме да заседаваме, т. е. за да се почне разискването; почна се разискването и трая до 12 $\frac{1}{2}$ ч.; азъ говорѣхъ къмъ 12 $\frac{1}{2}$; прѣвѣзваха ме нѣколко души отъ болшинството и казваха: прѣстанѣте да говорите, други искатъ думата; азъ казахъ 12 $\frac{1}{2}$ ч. минава, въ 2 ч. имаме заседание и трѣбва да прѣкратимъ това заседание и тогазъ ще свършимъ този въпросъ: тѣ казаха, ние ще стоимъ до 1 $\frac{1}{2}$ ч., но ще го свършимъ. Тия, които искаха думата, щомъ като получиша такъвъ отговоръ, излѣзоха. Азъ, щомъ като свършихъ, прѣброихъ членовѣтѣ, тѣ бѣха 14; имаше и други двама, които не бѣха членове на комисията — съ тѣхъ ставаха 16. (С. Савовъ: Не е истина!) Азъ си излѣзохъ. Пардонъ, азъ ще искамъ да ми прочетѣте протокола на заседанието и да ми кажете, кои бѣха тѣзи 21 члена, които заседаваха. (И. Гешовъ: Кажете ги, г-нъ Савовъ!) На другия денъ азъ отидохъ въ комисията и питахъ г. прѣдседателя да ми обади кои гласоподаваха. (С. Савовъ: Азъ ще ви кажа! — Възражава нѣщо на г. Беневъ, но не се чува.) На другия денъ азъ отидохъ въ комисията и питахъ прѣдседателя: обади ми кои бѣха, които взеха това рѣшение, защото вие пѣмахте законния съставъ; вие можеше да пѣмате съставъ, когато слѣдватъ разискванията, защото за разискванията не е нуженъ съставъ, но за откриване на заседанието има нужда отъ законенъ съставъ, сѣщо и за гласуването има нужда за законенъ съставъ. Азъ когато излѣзохъ, бѣха 14 души, и слѣдъ мене никой не е говорилъ. Докато да излѣза на улицата, застигнаха ме и ми казаха, че не е имало гласуване. Ако е имало, то е имало отъ 14 души. Ето това имаше да кажа, колкото се отнася до онова, което авансира г. Вълчевъ, че комисията при законенъ съставъ заседавала. Тя е почнала при законенъ съставъ, но е свършила при незаконенъ съставъ.

Колкото се отнася пъкъ до рѣшението на комисията, по срока, въ който трѣбва да се подаватъ жалби, ще ви обади, като членъ на комисията, че никога не сме взимали рѣшение, че може да се подава контестация на 25-то число. На 25-то число сѣ получава контестации въ Народното Събрание; ние сме ги считали че сѣ редовни, слѣдъ като проверимъ щемпелъ. И азъ питахъ тѣзи, които сѣ присѣдствували при докладването на избора: не питахме ли ние всѣкога, откога е контестацията, отъ 25-то число ли е, кѣдѣ е щемпелътъ? И ако на щемпелъ виждаме, че контестацията е получена на 23-то или 24-то число на пощата, макаръ и да е получена тукъ по-късно отъ 25-то число, ние я приемахме за редовна. Но никога не сме казвали, че една контестация може да се подаде на 25-то число, защото 25-то число е вънъ отъ срока. Нѣкои ни казаха: ако е подадена въ недѣля, на 25-й, не може да се счита за законенъ, защото недѣля е празниченъ денъ. Г-да прѣдставители! Законодателятъ знае, че изборътъ става въ недѣля и че

слѣдующата недѣля, когато се привършва срокътъ, тоже е празникъ — недѣля, и ако е казалъ 7 дена, той е знаелъ, че тогава е празникъ. Не може да има презумция, че законодателятъ не е знаелъ, че недѣля е празникъ. Инакъ ако бѣше, щѣше да каже: въ осмодневенъ срокъ да се подаватъ контестациитѣ, а не въ седмодневенъ срокъ. И всѣкога съмъ билъ на това мнѣние. Никога не съмъ вдигалъ рѣка за контестация, която е била постъпила въ Народното Събрание, която е била подадена на 25-то число, както е въ случая.

Туй искахъ да кажа.

С. Савовъ: Искамъ думата за едно обяснение.

Комисията винаги е събирана на врѣме, но обикновено сѣ се захващали заседанията въ 10 и 10 $\frac{1}{2}$ ч. Събератъ се 21 и се обяви заседанието за открито. Подиръ това дохождатъ и събиратъ се и до 30 души, а нѣкой пѣтъ надминава и това число. Така щото, винаги се обявява заседанието за открито, щомъ присѣдствуватъ 21 души. Така и по този изборъ стана. Обаче, подиръ това дойдоха още и се увеличиша. Разисквания станаха дълги. Два дена се разисква по този изборъ, а не единъ денъ само. И не е истина, че въ поканата, която е била изпратена, не е било казано за разглеждането на избора. Г-нъ Беневъ заблѣдѣ, че понеже касирате единъ изборъ, обявѣте го да се не разисква въ Събранието, прѣди да се изминатъ 24 часа. Слѣдъ като се разисква по този изборъ, надълго и широко говориха г. Бобчевъ, говори г. Беневъ, говори г. Милевъ, говори г. Каназирски и още нѣколко души. Когато дойде врѣме да се гласува, тогава г. Милевъ каза: ставайте бе, не видите ли, че тѣзи хора не искатъ да слушатъ? Защото азъ казахъ: г-да, тѣзи, които има да говорятъ противъ прѣдложението на секцията, тѣ да говорятъ, а тия, които сѣ за прѣдложението на секцията, да не говорятъ, за да се протака врѣме, защото ние разисквахме по два дена такива избори. Послѣденъ говори, дѣйствително, г. Беневъ и, слѣдъ като свърши, дадохъ на гласуване — и той излизаше. (Н. Беневъ: Не е истина!) Сѣщо знаа, че г. г. Каназирски, Милановъ, Милевъ и Бобчевъ излѣзоха една минута прѣди това. Ако е истина, че изборътъ е гласуванъ при незаконенъ съставъ въ комисията, г. г. комисаритѣ отъ народната партия, които тукъ три дена говорятъ по избора, щѣха да си отворятъ устата отначалото още, както говориха и въ комисията, че не е разглежданъ този изборъ и гласуванъ отъ законенъ съставъ въ комисията, но чакатъ, когато се изчерпа всичко говорено по тоя изборъ, да казватъ, че комисията е рѣшила при незаконенъ съставъ за касирането на този изборъ. Това е недоброествѣстно! (Гласове отъ лѣвицата: А а а!)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Драгулевъ има думата. (П. Драгулевъ: Отказвамъ се.) Г-нъ Воденчаровъ има думата.

И. Воденчаровъ: Г-да! Повдигнаха се няколко въпроса отъ формаленъ характеръ, съ които се хвърлятъ нѣкои обвинения върху добросъвестността на провѣрочната комисия. Затова искамъ да кажа нѣколко думи, за да възпроизведа самата истина, която се економисва отъ нѣкои господа при разискването на този изборъ. Ще забѣлѣжа, че твърдението на г. Бенева е погрѣшно: или защото е забравилъ, или защото се е увлѣкълъ подиръ опѣзи, които искатъ да изкривяватъ истината. Азъ именно имамъ претенцията да заяви, че съмъ единъ отъ редовнитѣ, ако не най-редовниятъ, въ провѣрочната комисия, и слѣди всички разисквания и, доколкото съмъ спазилъ въ своята паметъ разискванията по този изборъ и пачина на гласуването, ще мога да дамъ слѣдующитѣ свѣдѣния, които ще опровергаватъ свѣдѣнията на достоуважаемия г. Гешовъ, които възпроизведе въ Народното Собрание.

Г-да! Не е вѣрно, че този изборъ е миналъ току-така въ провѣрочната комисия. Вѣрно е, че се осветиха на този изборъ двѣ засѣдания изключително. Въ първото засѣдание не можѣ да се свърши изборътъ, отложи се за друго засѣдание, въ което се взема и рѣшение. (Г-нъ Н. Беневъ възразява нѣщо.) Г-нъ Беневъ ще се съгласи съ това, което ще кажа. Нѣмамъ никакъвъ интересъ тукъ да държа едно или друго; никаква полза нѣма да извлѣка отъ това. Последниятъ день, когато се изчерпаха дебатитѣ по този изборъ и бѣше направѣно вѣрѣмето, опѣзи приятели, които поддържаха прѣдложението за касиране на избора, искаха да се гласува. Другитѣ искаха да се говори, и въ този моментъ говорѣше г. Беневъ. Азъ помня много добръ, че когато г. Беневъ почна да говори, г. Милевъ демонстративно стана въ комисията и заяви: „Не виждате ли, че тѣ сж рѣшили да касиратъ избора? Ставайте да вървимъ!“ Г-нъ Милевъ взема свонтиѣ книги и трѣгна да си излиза изъ вратата и подиръ него трѣгнаха нѣколко души. Колко бѣха, не мога да твърдя, обаче, твърдя, че когато излѣзе г. Милевъ и съ него нѣколко души, спрѣха се на вратата — даже на едного единиятъ кракъ бѣше отвлѣнъ вратата, а другиятъ му бѣше отвѣтрѣ (Д-ръ Н. Геннадиевъ: Като България въ двойния съюзъ!) — и казаха на г. Бенева: защо продължавате да говорите, но г. Беневъ говорѣше. Въ това врѣме, когато г. Беневъ свърши думата, турна се въпросътъ на гласуване. (Н. Беневъ: Не е истина!) Колко бѣха присѣдствующитѣ въ този моментъ, не мога да твърдя; дали бѣха болшинство или меншинство — не мога да кажа. Но мога да кажа, че г. Беневъ, когато се гласуваше въпросътъ за касирането на този изборъ, бѣше въ стаята. Г-нъ Вѣлжаровъ така сжщо бѣше правъ въ стаята и нѣколко души, които излизаха съ г. Милева, бѣха на вратата и слушаха, какво ще стане. За г. Милева не мога да кажа само дали бѣше при вратата. Така щото, искамъ да ви кажа, че начинътъ на гласуването стана по този редъ. И, слѣдователно, да се хвърлятъ сега упреци върху комисията, да

се обвинява въ недобросъвестностъ, а особено върху прѣдседателя на комисията, за недобросъвестностъ, за нарушение на правилника и реда, ми се чини, че е малко прѣкалено.

Сега касателно въпроса за срока, който се повдигна отъ г. Такева. Вѣрно е така сжщо, че комисията не е вземала рѣшение за срока на тази контестація. Това е вѣрно, но и вѣрно е, че . . . (Н. Беневъ: Защо г. докладчикътъ каза, че въ законния срокъ е постѣпила?) Докладчикътъ съобщи датата кога контестаціята е постѣпила, но понеже нѣмаше възражения, това мина мълчеливо. Право да си говоримъ: защото никой не направи възражение, този въпросъ мина така. Азъ мисля, г-да, че тази контестація, както много справедливо забѣлѣжи г. Такевъ, даже и свършено да се изключи отъ доказателствата, които сж събрани по това дѣло, съ нищо не намалява стойността на онзи материалъ, възъ основа на който комисията е взела рѣшение да се касира този изборъ. Защото, споредъ моето разбиране на тая работа, най-малко вѣра можемъ да дадемъ на тия контестації, и особено на нѣкои отъ тѣхъ, ако тѣхното съдържание не бѣше подкрѣпено напълно отъ съдържанието или бѣлѣжитѣ на протокола, който е съставенъ отъ бюрото. И азъ да ви кажа право, че моето убѣждение върху този изборъ не почива на съдържанието на контестаціитѣ. Моето убѣждение почива върху ония бѣлѣжки, направени и протоколирани факти, които сж направени отъ страна на бюрото и които за мене иматъ сжщественно значение за разрѣшението на въпроса въ една или друга смисълъ. Така щото, азъ мисля, да се поврѣпваме сега, слѣдъ като 2, 3 дена вече дебатираме по сжществу на работата, и да се ловимъ, като онзи, който е падналъ въ морето, за сламка, за работи отъ формаленъ характеръ, маловажни, ми се чини, не ни прави честь. Два дена разискваме по избора и никой не повдигна въпросъ за рѣшението на комисията, никой не повдигна въпросъ за сроковетѣ на контестаціитѣ, всички мълчатъ, всички взематъ участие въ разискванията и, когато наблизка въпросътъ да се гласува, излизатъ и правятъ разни прѣдложения и повдигатъ разни въпроси.

Сега, още едно нѣщо ще кажа — върху прѣдложението на г. Мирски. Г-нъ Мирски, поддържащъ отъ страна на достоуважаемия г. Гешовъ, иска отъ нашата комисия протоколи. Азъ да ви кажа, че и въ бюджетарната комисия не държатъ протоколи — прѣдседателъ е г. Гешовъ и нека каже той; ако имаме право сега да искаме такива протоколи отъ г. Савова, на тия сжщитѣ основания имаме право да искаме протоколи и отъ г. Генова, и отъ всички. (К. Мирски: Отъ секретаря. — И. Гешовъ: Искайте и азъ ще ви ги дамъ.) Но, г-да, трѣбва да сме близо до истината, когато критикуваме нашето поведение. Вѣрно е, че вѣкога комисиятѣ сж задължени да държатъ протоколи, но, кажете го отъ нехайство, кажете го отъ мързелъ или отъ друго,

въ напштитъ комисии протоколи не се държатъ — право да си го кажемъ. Най-важнитъ комисии сж провѣрочната и бюджетарната, и когато бюджетарната и провѣрочната комисии не държатъ протоколи, какво право имаме да искаме отъ другитъ комисии да държатъ протоколи! Така щото, тия сж маловажни работи, които не могатъ да иматъ по прѣдмета сжщественно значение.

Сега, ако ми позволите, г-да, ще кажа нѣколко думи и по сжществото на този изборъ. (Гласове: Стига вече! — Д. Петковъ: Говори, сега е свобода, не е стамболово врѣме!) Ако позволите, ще си кажа мнѣнието. (Гласове: Стига!)

Д. Марковъ: Г-да народни прѣдставители! Възбудениятъ въпросъ, за недържане на дневници, нѣма защо да ни занимава, и прѣдложение да се върне изборътъ изново въ комисията не е нужно да се прави. Но тукъ се изтъква редътъ и порядкътъ, по които изборитъ се гледатъ въ комисията. Азъ съмъ много благодаренъ на обясненията отъ г. Воденчарова, че мързелътъ или нахайството е легнало въ основа, за да се бездѣйствува въ туй отношение — да не се държатъ дневници; но вие виждате, че когато се касае да се коли единъ изборъ, да се изгони отъ Камарата единъ народенъ прѣдставител, ще трѣбва поне той изборъ да се тури на дневенъ редъ и да се протоколира гласуването. Прѣдседателитъ на комисията не могатъ да бждатъ и секретари едновременно. На секретаря е обязаностъ да вземе една бѣла книга въ ржката си и да направи бѣлѣжки: кои сж се явили и при гласуването кои сж взели участие. Ако въ настоящия случай имаме възможностъ да констатираме този фактъ, нѣмаше да имаме тия излишни прѣнния, които правимъ сега, за да губимъ врѣме. Азъ вѣрвамъ, че всички прѣдседатели на комисии ще взематъ актъ отъ това, което се говори, и г. г. секретаритъ ще почнатъ да оформяватъ това нѣщо, за да се избѣгватъ излишни прѣнния.

Азъ искамъ да обърна сега внимание на другъ единъ въпросъ: на кого ние трѣбва да вѣрваме въ настоящия случай. Ние сме всички народни прѣдставители и презумцията е, че сме честни и че не трѣбва да се укоряваме, а трѣбва да се вѣрваме; но една частъ отъ членовѣтъ на комисията казва, че вие сте рѣшили при меншество, друга частъ казва, че сте рѣшили при болшинство — кое да вѣрваме? Ще дадете право всѣки да си прави изборъ; а този дневникъ ако имаме, щѣше да спаси положението — да рѣшимъ кой е правъ и кой не е. Сега по този въпросъ точка.

Сега, г-да, ако нѣкой сждъ даде повече, отколкото законътъ дава, какво става съ неговото рѣшение? Унищожавя се. Можете ли да давате срокове по вашето тълкуване на нѣкакви си недѣлни дни, когато законътъ е изриченъ? Кой е възпрѣпятствувалъ на тия Буховци или всички бждщи контестатори, които ще избиратъ, съотвѣтствующата недѣля да отидатъ да си занесатъ контестацията

на телеграфо-пощенската станция? Тогазъ е било недѣля и тия хора може да сж дошли въ София, Камарата е била затворена, но можеха да отидатъ въ телеграфо-пощенската станция, която работи до срѣдъ ноцъ или пъкъ най-малко до 6 часътъ приема. Слѣдователно, тия почтени контестатори трѣбваше да знаятъ закона — а не се прѣдполага нѣкой да не знае закона, още повече тия, които сж вземали участие въ изборнитъ борби и които знаятъ кога почва срокътъ и кога изтича. Ако вземете тая логика и мислите, че г. Такевъ не е правъ, тогава правите срока не 7, а 8 дена. Защото изборътъ е станалъ въ недѣля и съотвѣтствующиятъ 7-дневенъ срокъ е на другата недѣля. По този начинъ, г. Беневъ забѣлѣжи, законодателятъ ще дава 8 дена по тълкуването, което тукъ се дава, а положителното законодателство е 7 дена. Това е единъ абсурдъ. Слѣдователно, здравето разсжждение и тълкуване, което той дава на закона, е това, че изборътъ се контестира въ деня на произвеждането му отъ страна на кандидатитъ и тѣхнитъ застъпници и, слѣдъ това, въ продължение на 7 дена. Недѣлята съотвѣтствующа вече изтича, срокътъ е миналъ и вие имате една просрочена контестация, още повече че нѣмате и плика. Защо искате пликоветъ? За да видите щемпела. Защо искате да видите щемпела? Защото пощата е носителка на контестацията, когато вратата на учрѣждението е затворена. Слѣдователно, толкова по-злѣ за тия хора, които сж дошли тукъ и сж намѣрили канцеларията на г. Богоева затворена, а и дежурния не го намѣрили и затова сж я оставили за другия денъ. Ако не сж искали да идатъ въ София, тѣ иматъ въ Новоселци поща, ще я подадатъ тамъ, ще взематъ разписка. Слѣдователно, по този въпросъ г. Воденчаровъ трѣбва да се съгласи, че ако ние, законодателното тѣло, почнемъ да плюемъ на формалноститъ и формитъ, които законътъ изисква, какво остава за другитъ? Често, и много често, формата унищожавя правото на сжществото. Това г. Воденчаровъ го знае подобръ. Като е тѣй, тая контестация на Буховци, за която азъ прѣвъ ви казахъ, че е просрочена и ще поддържамъ напълно искането на г. Такева, не трѣбваше да демамбрираме, да различняваме; прѣди да пристѣпимъ да гласуваме анкета, или да гласуваме утвърждение или касиране, азъ моля да се тури на гласуване този въпросъ: просрочена ли е тази контестация? Ако е просрочена съ два дена, всичко е било на юхъ. Помнѣте и този упрекъ, че откакъ е отворено това Народно Събрание, отъ 22 априлий, ние сме законодателствували всичко по г. Пеншовото прѣдложение, за да продължимъ срока за замѣняване турскитъ тани съ още година или двѣ, а всичко друго е пустословие, думи, кавги и оскѣрбления. Вие мислите, че като се намалимъ, съ това ще се спечели нѣщо? Абсолютно не. Вие четете телеграмитъ, залѣпени въ бюфета, че въ Марсилия по избора на г. Анри Брисонъ, който бѣ каненъ за министъръ-прѣдседател и при избора на когото 1.300 души въоржжени влизатъ въ изборното

мѣсто, чупятъ прозорцитѣ и др., и ние чукме въ френската камара да се псуватъ и каратъ като хамали. Тамъ изборътъ се утвърди и бѣше прѣдседателъ на Народното Сѣбрание. Какво показва това, моля ви се? Ако въ една французка камара, дѣто засѣдаватъ 500—600 души, изборитѣ се провѣрватъ въ една недѣля, ние тукъ два мѣсеца засѣдаваме и имаме още 10 избори неразгледани, избори, които сж въ мистерия, въ тъмнина. Азъ съмъ вече отегчилъ почитаемия приятелъ и докладчикъ по моя изборъ да го питамъ, кога ще го докладва. И той сѣ ми отговаря: не съмъ готовъ, не съмъ го изучилъ, голѣми сж контестациитѣ, нѣмамъ врѣме, като мине Новоселскиятъ, Старозагорскиятъ, тогава ще го докладвамъ. Значи, вие мислите да колите днесъ, да колите утрѣ, други день. Дайте доказателства, че вие давате свѣтлина. По този изборъ искахте освѣтление, но освѣтление ще добиете съ една анкетна комисиия и азъ моля, нека позволи народната партия, нека се съгласи трима само прогресисти да отидатъ и да направятъ анкетата, защото тѣ ще дойдатъ и ще кажатъ, че всичко това е лъжа и че пайки народничитѣ сж нѣмалъ, защото сж грамадно болшинство. Ако не стане това, помнѣте думитѣ на г. Начова, че нѣма да видите прогресисти въ тази околия и ще видите, може би, коалиция на всички опозиционни групи. Недѣйте хвърля упреци, недѣйте ги лѣзва на челото на хората, но анкетирайте този изборъ и вие ще покажете, че дѣйствително не сте заинтересовани. Азъ моля вашия шефъ, мойтъ отличенъ приятелъ г. Министъръ-Прѣдседателъ, ако и отъ противенъ лагеръ, да каже своята дума, която ще има тежестъ, да я чуятъ избирателитѣ отъ Новоселската околия, да я чуе българскиятъ народъ, това правителство, което е провъзгласило свободата и суверенитета на народа, какво мисли да прави.

М. Милевъ: Г-да прѣдставители! Ако взехъ думата, то е само да дамъ нѣкои обяснения по туй, което стана въ комисията; защото се спомена, че азъ съмъ станалъ причина да излѣзатъ нѣкои отъ г. г. членовѣтѣ на комисията, и се претендира, какво тогава сж останали малцина, слѣдователно, комисията неправилно е взела рѣшение по касирането на този изборъ. Сжщността на работата е така. Слѣдъ като се докладва изборътъ отъ г. Вълчева, взеха думата нѣколко души, взехъ я и азъ, и въ комисията изтъкнахъ именно противорѣчието, което правятъ нѣкои отъ комисаритѣ, като за единъ изборъ се произнасятъ да се утвърди, а за другъ — да се касира, когато и въ единия, и въ другия има контестации, които почти сж съ равни мотиви, и за доказателство на това азъ изтъкнахъ именно контестациитѣ по избора на втората Пловдивска селска избирателна околия. Додѣто азъ още говорѣхъ, захранаха нѣкои отъ г. г. членовѣтѣ да казватъ, че било късно, по-бърже да се говори и азъ на-двѣ на-три се изказахъ. Подиръ мене поискаха думата 5-6 души. Нѣкои казаха, че часътъ ми-

нава 12, късно е, да остане за утрѣ. Тогава се обадиха нѣкои отъ болшинството, че днесъ трѣбва да се свърши изборътъ, до единъ часътъ ще стоимъ и ще го свършимъ. Понеже и отъ по-рано се говорѣше, че този изборъ билъ прѣдрѣшенъ отъ нѣкои господа да го касиратъ, както и нашиятъ, Старозагорскиятъ, азъ тогава се обърнахъ къмъ комисаритѣ и казахъ: г-да, понеже има желание както и да е да се свърши изборътъ, а часттъ е 12¹/₂ и въ 2 трѣбва да бждемъ въ Сѣбранието, азъ не разбирамъ друго-яче бързането на тия господа, които искатъ да се свърши този изборъ днесъ, освѣнъ съ желанието да го касиратъ и, щомъ е желанието имъ такова, да станемъ и да си излѣземъ. Ставамъ, вземамъ панката си и излизамъ. Додѣто бѣхъ на вратата на Сѣбранието, стигнаха ме г. г. Милановъ, Каназирски, Деню Колевъ, Бобчевъ, Досевъ и най-сетѣ г. Беневъ, а прѣди насъ излѣзе г. Шошовъ. Тѣй щото, ние излѣзохме отъ комисията 8 души. Колко останаха тамъ, да ви кажа 13, 15 или 17, или 20, ще ви излѣжа: не ги четохъ. Но г. докладчикътъ каза, че сме били 26—27 души. Значи, ако сме излѣзли 8 души, оставатъ 19. Та искамъ да ви кажа, че лицата, които излѣзоха отъ комисията, бѣха 8 души.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Г-да народни прѣдставители! Отъ въпроситѣ, които се повдигнаха сега напоследъкъ, на единия нѣма да се сирамъ, именно въпросътъ за просрочване на контестацията отъ Буховската секция, затова, защото, споредъ моето разбиране и споредъ туй, което стана явно тукъ, нѣма сжществено значение за разрѣшение на въпроса по избора: дали тая контестация е дадена наврѣме или късно, тѣй като подобни заявления има и въ другитѣ контестации и нѣкои отъ тѣзи заявления се намиратъ отбѣлжени въ протокола на избирателното бюро. Само една забѣлжка ще ми позволите да направя. Малко нѣпо ми направи впечатление аргументацията на почитаемия Бургазки народенъ прѣдставителъ. Нѣма прѣдвиденъ срокъ нито въ закона, нито въ правилника, кога да се повдига тукъ, въ Народното Сѣбрание, единъ въпросъ за формалностъ и, между това, намѣри се единъ народенъ прѣдставителъ, който да натиква, защо подиръ два дена споръ, сега, късно тѣй да се рѣче, се повдига отъ почитаемия г. Гешовъ въпросътъ за просрочване на контестацията. Ако сте толкова строги зарадъ туй, което става тукъ и за което нѣма никакъвъ срокъ отъ закона и отъ правилника, мисля, че трѣбва да бждете много по-строги, когато ще тълкувате закона относително просрочването на контестацията. Но повторямъ още единъ пжтъ: въздържамъ се да дамъ мнѣние по този въпросъ, защото не считамъ, че е необходимо.

Другиятъ въпросъ, за законността на рѣшението на провѣрочната комисиия, е по-важенъ. Г-нъ Мирски поиска, за да се провѣри това, което се говори тукъ, да се прочете протоколътъ. Отговори се:

дневници не се държатъ отъ комиситѣ, нито отъ провѣрочната, нито отъ бюджетарната, нито отъ коя да е друга. И азъ съмъ напълно съгласенъ, че редовни дневници не се държатъ; знамъ, че нѣщо се отбѣлзва отъ нѣкой отъ писаритѣ, но редовни дневници нѣма. Не е важенъ въпросътъ, дали е съблюдень правилникътъ въ всичкитѣ комисии, касателно до държането дневници; не е важенъ въпросътъ, дали непрѣмънно трѣбва да се разисква този изборъ пакъ наново въ комисията, за да се напише единъ дневникъ; но важното е по какъвто да е начинъ, съ други сръдства, които г. Мирски не указа, но които вие укажете, да може да се провѣри, дали законно число членове на провѣрочната комисия е присѣствувало, когато се е рѣшило касирането, когато се е взело едно такова важно рѣшение, което почива на толкозъ пищожни основания. А това нѣщо може да се провѣри. Азъ чухъ доклада на единъ изборъ отъ почитаемия г. Марко Бошкови, когото не виждамъ тукъ, и помня добръ — ще моля да ме поправи, ако имамъ нѣкоя грѣшка, — помня добръ, че когато докладва много хубаво, макаръ кратко, единъ изборъ, спомена: провѣрочната комисия съ 16 гласа противъ 8 — лѣжа ли се въ цифритѣ, не знамъ — рѣши едикъво си. Тукъ г. докладчикътъ можеше да ни освѣтли, ако има на рѣка тѣзи свѣдѣния, съ колко гласа противъ колко се е приело касирането. Когато се касае за утвърждение, то е много лесно, нѣма кой да обърне внимание, всички сме съгласни, че не е важно да се знае числото на гласуващитѣ въ полза на утвърдението и колко въ полза на неутвърдението; но когато се касае за касиране, туй става много по-важно. Ако почитаемиятъ г. Дамянъ Вълчевъ не е въ състояние да ни даде тия свѣдѣния, защото набърже е станало гласуването и защото нѣкои членове на комисията излѣзли, провѣрката пакъ може да стане; можеше да стане и досега, въ врѣме на почивката, но може да стане и сега, когато подиръ мене ще вземе думата или е взелъ вече думата другъ да говори. Г-нъ Милевъ ви изброи членовѣтъ на комисията, които излѣзли. Защо ония господа, които гласунали за касирането, които присѣствували въ комисията при разглеждането на този изборъ, да не могатъ да се прѣброятъ? Тѣ сж живи, тѣ сж тукъ! (Отъ дѣсницата: Може!) Моля ви се, г-да, направѣте си този трудъ и ни кажете: присѣствувахме въ комисията толкова и толкова, гласувахме за утвърдението толкова, за касирането толкова, и ни обадѣте имената; има възможность да се провѣри и туй нѣщо, нѣма да става нужда да се провѣрва даже, защото никой нѣма да рѣче, че е присѣствувалъ, когато не е, и по този начинъ ще излѣземъ отъ едно трудно положение. Ако тази провѣрка не е възможно да стане, или, като стане, установи се, че не е присѣствувало законното число членове на провѣрочната комисия, когато се е рѣшило касирането на този изборъ — прѣдложение нѣма, азъ го правя — правя слѣдующето

прѣдложение: изборътъ, въ случай че се установи, че при незаконно число членове на комисията се е гласувалъ въ провѣрочната комисия, да се повърне пакъ у нея и да се гледа изново.

Нѣмахъ намѣрение да говоря по този изборъ, но понеже случайно взехъ думата, позволѣте да продължа още една минута и да изкажа възгледа си, да мотивирамъ, тѣй да се рѣче, гласуването по него въ твърдѣ кратки думи. Азъ не знамъ, защо сж необходими тѣзи фикции и защо нис трѣбва да говоримъ нѣща, въ които никой отъ насъ не вѣрва. Говори се съ много блѣскави думи за тероръ, който произлиза отдолу и който е страшенъ. Всѣки тероръ е страшенъ и, откъдѣто и да произлиза, трѣбва да се бичува най-напрѣдъ отъ насъ, отъ Народното Собрание. Ние всички, които сме ходили да се боримъ по изборитѣ и послѣ сме дошли тукъ, знаемъ какъ ставатъ тия работи: ние всички знаемъ — и говоря една истина, която никой не смѣе да опровергае, — че да се избира човѣкъ като правителственъ кандидатъ и да спечели, не е голѣмо нѣщо, но да се избира като опозиционенъ кандидатъ, е много по-мѣчно. Ония, които сж избрани като опозиционери, трѣбва да се допусне а priori, че поне половината гласове сж за тѣхъ; въ всѣки случай, относителното болшинство, въ случай че има много листи, непрѣмънно трѣбва да иматъ. Отъ тѣхнитѣ гласове могатъ да изѣдатъ правителственитѣ кандидати, но отъ правителственитѣ гласове да изѣде опозицията, това не се е виждало, и това е съвършено естествено въ страни като нашата, дѣто парламентаризмътъ е новъ и прѣсентъ. Има още едно нѣщо, което всички съзнаваме — когато се устройватъ шайки съ цѣлъ да се фалшифицира волята на избирателитѣ, съ насилие да се накаратъ извѣстни хора да гласоподаватъ въ една смисълъ или пъкъ да се попрѣчи на нѣкои хора, които се знае какъ ще гласоподаватъ, да упражнятъ избирателнитѣ си права. Възможно е шайки да образуватъ меншествата, възможно е да ги образува опозицията, но противъ такива шайки на опозицията арсеналътъ на властта се изпрѣчва и, ако въ единъ случай може да образува шайка опозицията, властта ще образува най-малко въ 10 или 20 случая. Когато чувате, въ единъ изборъ, че има шайка, първото нѣщо, което ще ви се изпрѣчи прѣдъ ума е, че полицията, стои задъ тѣхъ, за да могатъ да дѣйствуватъ. Азъ, г-да народни прѣдставители, съ това не искамъ непрѣмънно да приемаме за доказано, че и въ този изборъ, както и въ други, е върлувала шайка и че тя е била непрѣмънно отъ правителствена страна. Азъ самъ ще гласувамъ за анкета, защото желая всичко да се освѣтли, всичко да се разкрие и тогава, ако бѣда и азъ между васъ — защото, най-подиръ, както сте трѣгнали, може и мене да изпждите, — (Смѣхъ. — Обажда се нѣкой отъ дѣсницата: Не сме трѣгнали!) тогава ще гласувамъ напълно освѣтленъ и ще мога да река, че съвѣстно си давамъ гласа. Но да вър-

шимъ днесъ противното на туй, което сме вършили вчера, да излъземъ да твърдимъ, че има пълно доказателство отъ книгата съставени отъ изборното бюро, че шайката принадлежи на онѣзи хора, които сж избрани, — това нѣщо ми се вижда много смѣло. Азъ съмъ длъженъ, съ една дума, да екзекутирамъ теорията, която се авансира тукъ, че щомъ като има шайка въ единъ изборъ, той е опороченъ и трѣбва да се касира. Азъ не очаквахъ отъ почтения нашъ прѣдседателъ Дѣдо Цанковъ такова нѣщо. Азъ разбирамъ, че тѣзи думи той ги произнесе, защото мрази всѣкакви насилия, защото въ него има вродена вражда противъ шайките и противъ разваленитѣ хора, които си служатъ съ тѣхъ, щото би желалъ съ нѣкои радикални срѣдства да се изкорени възможността за съществуване на шайки. Но азъ ви заявявамъ и съ това нѣма да очудя никого, че ако вие приемете този принципъ, че дѣто има шайки, изборътъ трѣбва да се касира, въ идущето Народно Собрание повече отъ половината избори трѣбва да ги касираме и, може би, третия пътъ всичкитѣ избори трѣбва да ги касираме, и ще питамъ: кои ще касирватъ изборитѣ? Онѣзи, които губятъ, ще образуватъ една шайка, ще се констатира въ книгата на дѣлото и тогава ще се приложи рецептата на Дѣда Цанковъ: изборътъ да се касира! Разбирамъ, обаче, че до такава крайностъ не може да се отиде... (Д. Цанковъ: Но не ще могатъ да направятъ шайка.) То зависи отъ хората. Има хора такива майстори, щото ще ви направятъ шайка прѣдъ носа, макаръ да имашъ даже и войска.

Сега, г-да народни прѣдставители, колкото се касае до този изборъ, въ книгата на дѣлото, въ протоколитѣ на изборнитѣ бюро, има забѣлжено, че сж се случили известни нередовности и туй ни дава да вѣрваме, че е имало известна шайка. Който иска ясно да погледне на работата, може да види, какъ е било болшинството. Но който иска да разбере, каква роля е играла тая шайка, дали е повлияла на избора или не, той би трѣбвало да поиска анкета! А онѣзи г. народни прѣдставители, които сж крайни, които отиватъ дотамъ, щото казватъ, че изборътъ е опороченъ и непрѣмънно трѣбва да се касира, забравятъ въ каква смисълъ сж гласували вчера, забравятъ, че по Хасковския изборъ самъ г. Урумовъ призна, че е ходѣлъ съ околийския началникъ — не съ цѣлъ, разбира се, да агитира, но въ очитѣ на хората то има известно влияние, че съ стражари си разпространявалъ бюлетинитѣ, — и на него не обърнаха внимание. Самъ г. Урумовъ е крилъ дѣто прѣдизвика тия дебати. Ако да не бѣше ималъ той тази бързина да поиска вѣстникарска анкета, нищо, може би, нѣмаше да се спомене. Но азъ взехъ думата по избора въ втората Пловдивска селска околия и никой не ме опроверга. Установено е отъ изборното бюро, че отъ цѣло едно село само единъ дошълъ да гласува, и то само затова, защото една въоръжена шайка отъ правителствена страна ги е прѣсрѣщнала и не имъ

дала възможностъ да се доближатъ. И вие, понеже само 60 души приблизително не сж могли да дойдатъ да гласуватъ, а болшинството е съ 100 гласа, не обърнахте на това никакво внимание и утвърдихте избора. И, може би, вие сте били прави — азъ не искахъ да се касира изборътъ, а искахъ да стане анкета. Онѣзи, които сж гласували за утвърдението на Бръзовския изборъ, нѣматъ право сега да дойдатъ да кажатъ: ние ще гласуваме за касирането на избора въ втората Софийска селска околия, освѣнъ ако признаятъ прѣдъ насъ, че тѣ сж забравили това, което сж вършили вчера, и че желаятъ да гласуватъ за касирането на този изборъ, само за да се отърватъ отъ двама-трима опозиционери и да иматъ възможностъ да си усилятъ болшинството.

Г-да народни прѣдставители! Тѣзи бѣха бѣлѣжкитѣ, които имашъ да направя, и позволѣте ми още една дума да кажа накрай. Когато провѣрката на изборитѣ се остави на политически тѣла, които единъ пътъ само вършатъ съдебна работа, ако не е извинително, поне увлѣчението се обяснява. Всичкитѣ политически партии, когато се намиратъ въ борба въ парламента, могатъ да бждатъ увлѣчени, могатъ да прѣскочатъ границитѣ на законността и справедливостта и да извършатъ нѣкои работи, които не сж много прѣпоръчителни. Толкозъ повече ще бждатъ наклонни да направятъ туй нѣщо народнитѣ прѣдставители, колкото тѣ сж по-нови въ политиката и колкото повече сж крайни партизани. Но именно длъжностъ се налага на онѣзи хора, които по умъ и по дарба стоятъ начело на партиитѣ, на онѣзи, които сж поели днесъ управлението и на които хубавитѣ рѣчи тукъ се четоха по случай на провѣрката на изборитѣ, именно зарадъ положението, което тѣ занимаватъ, длъжностъ се налага да обуздаватъ въ известни случаи болшинството, и азъ се надѣвамъ, че почтениятъ г. Министъръ-Прѣдседателъ, който взе думата сега, послѣдователенъ, за да заслужи тази почитъ, съ която въ всѣки случай се ползува между хората, взе думата и вѣрвамъ, че той ще оправдае моята надежда и ще обуздае болшинството въ нѣти на увлѣчението.

И. Гешовъ: Едно лично обяснение, г-да! Направи ми се бѣлѣжка, че като прѣдседател на бюджетарната комисиия азъ не съмъ настоявалъ да се правятъ протоколи въ нея. Г-да народни прѣдставители! Секретарѣтъ, който трѣбваше да ги прави, отсъствуваше, затова и нѣкои протоколи не сж правени, но сж държани всѣкога бѣлѣжки за числото на членоветѣ на комисиията, които присѣдствуватъ. Но забѣлжете, г-да, че протоколитѣ не ще докажатъ това, което се иска отъ почитаемото Народно Собрание. Тѣ могатъ само едно да покажатъ, че въ началото дѣйствително е имало изискуемото число членове, но че е нѣмало нужното число, когато да се гласува, това протоколътъ нѣма да докаже. Онова, което прѣдложи г. Геннадиевъ,

е по-цѣлѣсообразно, и за да помогна и азъ да се извади наявѣ истината, азъ ще ви прочета имената на тия членове на комисията, които, споредъ г. г. Милева и Бобчева, сѣ останали въ комисията подиръ тѣхното излизане. Ето ги — и ако има други да сѣ останали, нека кажатъ и тогава ще знаемъ колко души сѣ останали: — г. г. Савовъ, Воденчаровъ, Ношковъ, Вълчевъ, Бобековъ, Зографски, Марко Георгиевъ, Д-ръ Гаговъ, Теню Начовъ, Урумовъ, Веню Кръстевъ, Павловъ и Драгулевъ — всичко, значи, 13 души. (И. Бобековъ: Още двама има.) Кои сѣ? (Обажда въпросъ: Узунъ.) Съ Узунъ ставатъ 14. (Гласове: Пасаровъ!) И Пасаровъ — 15. (Гласове: Вжжаровъ!) И Вжжаровъ — 16... (Гласове: Димчевъ, Шоповъ!) Добри, 18. Ето, г-да народни прѣдставители, тѣзи сѣ 18 души, а не 21, колкото трѣбваше.

С. С. Вобчевъ: Г-нъ Шоповъ излѣзе!

П. Шоповъ: Азъ заявявамъ, че съмъ гласувалъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ най-напрѣдъ ще кажа дѣй думи по тия два въпроса, които се повдигнаха инцидентно. Съжалявамъ за повдигането имъ, защото трѣбва да признаемъ, че то е едно губене на врѣме. Азъ ще се съглася съ г. Гешова, че може би не е имало пълното число прѣдставители въ комисията, когато се е рѣшавалъ тоя въпросъ, но отъ друга страна и той ще ми даде право да кажа, че ако тоя въпросъ бѣше дѣйствително толкова важенъ, трѣбваше да се повдигне вчера още, та да не губимъ цѣли два дена. (М. Маджаровъ: Г-нъ Теодоровъ го повдигна!) Но да говоримъ право, формено прѣдложение, прѣди да пристѣпимъ къмъ разискване на Новоселския изборъ, да се отложатъ разискванията му и да се прѣпратятъ на комисията, нѣмаше. Ние сега тукъ, които сме голѣмата комисия, които чухме докладътъ, които чухме мнѣнията на всички групи и сме напълно освѣтени по тоя изборъ, струва ми се, че нѣма да отидемъ за една проста формалност да кажемъ: нѣмаше точно 20 души, а 19, затова да прѣпратимъ избора обратно въ комисията. Както щете, но ще се съгласите, че то е едно губене на врѣме и затова азъ мисля, че това нѣма никакво практическо значение.

Колкото се касае за просрочиято, г. Генадиевъ каза право, че освѣнъ тия двѣ контестації, за които се казва, че били просрочени, има и други подадени въ срокъ, слѣдователно, въ резултатъ нищо не измѣнява работата. Независимо отъ туй, по него човѣкъ може да бѣде най-сетнѣ на друго мнѣние. Вие знаете, че недавна Върховниятъ Касационенъ Сѣдъ въ общо засѣдание е рѣшилъ, че ако се подаватъ жалби за въ по-горно сѣдилище, тамъ, дѣто е сѣдалището, могатъ да се подаватъ не чрѣзъ пощата, а направо. Ако приспособимъ за насъ това, а пъкъ въ недѣленъ денъ канцеларията

не е отворена, най-послѣ ще бѣдемъ снисходителни и ще приемемъ, че слѣдующия денъ може да се подаватъ и приематъ контестації. Най-послѣ азъ казвамъ, че по въпроса може да се спори. Обаче, и то не е съществено прѣдъ видъ на туй, че има подадени други контестації. И така, този инцидентъ въпросъ моля да се свѣрши и да се пристѣпи къмъ съществуващото. Азъ ще взема думата, когато всички господа се изкажатъ.

Г. Пасаровъ: Желая да кажа нѣколко думи. Ние бѣхме въ комисията болшинство, както когато се разисква, така и когато се рѣши тоя изборъ. Освѣнъ ония, които почтениятъ г. Гешовъ прочете, бѣхъ и азъ, и г. Шоповъ, и г. Узунъ, и г. Вжжаровъ, и г. Димчевъ, и още двама. Ние бѣхме болшинство, когато се рѣши, независимо отъ тия, които излѣзоха.

И. Гешовъ: Кои бѣха? Избройте ги!

В. Димитровъ: Г-да народни прѣдставители! Не може и да става дума въ настоящия изборъ за нѣкаква касация. Не може, казвамъ, да става дума затова, защото отъ всичко това, което се каза въ продължение на два дена, ние нѣмаме такива данни, ние нѣмаме такива факти, които могатъ основно да опорочатъ единъ изборъ и, слѣдователно, да послужатъ за неговото касиране. Най-много то нѣщо, което може да се иска отъ болшинството, то е анкетирането на избора. Болшинството въ дадения случай, нека забѣлѣжа мимоходомъ, не бѣше консеквентно, и ако е въпросътъ да споримъ тукъ дали тия двѣ контестації, буховската и другата, сѣ подадени на срока, ще ви кажа, въ силата на чл. 123 отъ избирателния законъ, така както азъ разбирамъ тоя членъ, тия контестації не сѣ дадени въ срокъ, ала тѣ се прочетоха. Така било угодно на болшинството — да се прочетатъ. Намъ г. докладчикътъ не ни каза кога сѣ получили. Когато азъ завчера по Новоагорския изборъ помолихъ да се прочете контестацията, подадена отъ нашитѣ кандидати въ Новоагорската околия, които сѣ пропаднали съ много малко гласове, менъ ми се каза, че е просрочена; настоявахъ на това, но ми се отказа. (И. Бобековъ: Слѣдъ два мѣсеца получена!) Не бѣше два мѣсеца! (И. Бобековъ: На 24 априлий!) Се едно, единъ денъ да бѣде, единъ часъ, една минута да бѣде даже, нали се придържаме о закона, просрочени единъ пъкъ — свѣршено дѣло, казахте вие, и азъ си седнахъ. Щомъ е така, азъ твърдя, че тия двѣ контестації, Буховската и другата, сѣ просрочени. Вземѣте не 17-то, а 18-то число: 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 — на 24 февруарий 12 часътъ прѣзъ нощта изтича срокътъ, а ние имаме вашата контестація отъ Бухово, по която споримъ отъ два дена, подадена на 25-й. Така че, не може да се дебатира по просрочени контестації, а ако приемете процесуално, проформа, че сѣ подадени не на срокъ, не може да става и

дума за касирането на настоящия изборъ. Но приемете ли вие, че сж прочетени, благодарение на другитѣ контестації, дадени въ срокъ, приемете ли вие, че сж прочетени единъ път и че фактитѣ и случкитѣ указани въ тѣхъ ние ги научихме тукъ въ оградата на Народното Събрание, то пакъ ако се базирате върху тия именно случаи, върху тия факти, които се указватъ тамъ, най-много, което може да иска болшинството, ако не иска да дѣли едно петно на себе си, то е една анкета. И понеже такава анкета се иска отъ самитѣ г. г. народници, отъ самата народна партия, най-доброто, което може да се направи въ дадения случай, то е да се гласува една анкета. Но, казвамъ ви, фактитѣ, които сж изложени въ тия двѣ контестації, не ви говорятъ много нѣщо. Тая анкета има да се произнесе върху степенята, върху количеството, ако мога така да се изрази, на онова насилие, което се е упражнило или което се е проявило въ Бухово, какво влияние е указало то върху избирателитѣ, колко избиратели сж се върнали и, общо взето, за цѣлия резултатъ, опорочва ли се тоя изборъ.

Вториятъ фактъ, измѣненъ ли е, казвамъ, този резултатъ? Можеше ли, казвамъ, това насилие, този тероръ на тѣзи шайки, както вие ги наричате, можеше ли всичко това, казвамъ, да измѣни резултата на самия изборъ? Защото, ако направите една смѣтка, вие ще видите, че и съ изхвърлянето на Буховската секция, съ всички общини, които би трѣбвало да гласоподаватъ тамъ, пакъ въ другитѣ петъ секции народничитѣ иматъ болшинство. Но, казвамъ, най-много нѣщо, което можете да направите, то е да анкетираме върху този изборъ: какъвъ е този тероръ въ Бухово, въ какво се проявява и въ каква степенъ е повлиялъ за измѣнението на резултата.

Вториятъ фактъ, върху който градите, така да се каже, касацията, то е нѣкакви си 100 л. Е добръ, за тѣзи 100 л. се говори въ контестаціята, че били дадени на едного, но азъ пакъ повтарямъ, че има едно противорѣчие, и противорѣчието се състои въ слѣдующето. Казва се, че нѣкой си билъ далъ 100 л. и сжщеврѣменно той изпасилвалъ морално и физически лицата, на които билъ далъ този подкупъ отъ 100 л., за да гласоподаватъ за народната партия, или да дѣйствуватъ между избирателитѣ, за да гласоподаватъ за народната партия. Г-да народни прѣдставители, отъ двѣтѣ едно: или съмъ подкупилъ нѣкого съ 100 л. и въ силата на този металикъ се е съгласилъ да гласоподава за мене, и въ този случай нѣма нужда да го изтезвамъ морално и физически да гласоподава за мене, или обратното трѣбва да приемемъ. Но най-много нѣщо, казвамъ, върху което можете да се спрете, то е да анкетираме и този случай, доколко тѣзи 100 л., дадени отъ страна на Стояна, на Ивана или Драгана, сж повлияли пакъ, за да се добие такъвъ или онакъвъ резултатъ. Казвамъ, конкретно не е обозначено, не е указано на свидѣтели както въ Горнборѣховския изборъ, да се казва, че Стоянь

далъ на Драгана 100 л., за да подкупи толкова и толкова души, далъ ги въ присѣствието на такива свидѣтели, има факти, тамъ е ставала уговорка, че тѣзи пари се даватъ, за да се подкупятъ тамъ тѣзи избиратели.

Ще свърша. Главнитѣ факти или случаи, изложени въ тѣзи контестації — Буховска и другата, — просрочени споредъ мене, върху тѣхъ да има анкета и, цомъ въпросътъ е за срока, тогава болшинството нѣма какво да се колебае да приема друго освѣтъ това, което искатъ и самитѣ видни народници, именно да се гласува за една анкета. Но другото, пакъ повтарямъ да кажа, не може да стане, именно да се гласува де plano за касацията на този изборъ. Това имамъ да кажа по избора въ втората Софийска селска избирателна околия.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Къмъ мене направиха апелъ да взема думата по този изборъ. И мотивираха искането си съ това, че би било желателно, съ своя апелъ да успѣя да убѣди болшинството да погледне по-широко на въпроса, който се разисква, за да има това болшинство, а заедно съ него и правителството право да разчитва на помощта и съдѣйствието и на опозицията. Азъ признавамъ, г-да, че едно поведение на отстъпки въ Народното Събрание спомага за сближение на групитѣ, и заедно съ това спомага за по-успѣшното водене на парламентарнитѣ работи; но ще ми позволите да бѣда малко скептикъ относително послѣдствията. Откакъ се е отворила тая сесия на Събранието, азъ съ своето поведение, ми се чини, съмъ далъ доказателства за най-голѣмата примирителностъ, за най-голѣмата отстъпчивостъ и по начина на водене дебатитѣ, и най-сетнѣ по сжществото на прѣнията. И при всичко туй, прѣди нѣколко дена ние видѣхме всички опозиции заедно, или всички групи на опозицията да гласуватъ противъ насъ по единъ въпросъ, дѣто, позволѣте ми да го кажа, това единодушно гласуване бѣше необяснимо. Азъ разбирамъ, че цѣльта на опозицията е да прѣкатури правителството — г. Каравеловъ го каза открито, па и да не бѣше го казалъ, това е тактиката на опозицията. Но всичко има граница. Когато каза това г. Каравеловъ, той се въздържа да си даде мнѣнието. Защо? Защото въпросътъ бѣше отъ деликатно естество; касаше се да се прѣреди бюджетътъ и да се тури на дневенъ редъ разискването на щатоветѣ, нѣщо, което би заело мѣсеци и което, съ едно, би осуетило прокарването на бюджета. Такова нѣщо да се иска, то е просто подкупаване сжществуването на едно правителство. Дотамъ една опозиция не би трѣбвало да отида — даже и отъ крайната лѣвица, а особено отъ хората, които могатъ утрѣ да дойдатъ на властъ. А има между гласуващитѣ и такива, които по тоя специаленъ въпросъ, за щатоветѣ, сж били на мнѣние, че у насъ щатоветѣ не могатъ да се прокаратъ. Азъ констатирамъ това

не за друго, а да имамъ право да кажа отъ своя страна на опозицията да не дѣла стрѣли отъ всѣко дърво противъ насъ. Има въпроси, по които ние ще бъдемъ изложени на атаки, но добръ разбра- нитѣ интереси на страната и на опозиционнитѣ групи, и особено на ония, които мислятъ да дой- датъ на властъ, е да бъдатъ по-осторожни, по- тактични въ поведението, което ще държатъ спрѣмо болшинството.

Дохождамъ на самия въпросъ. Отъ нѣкои г. г. ора- тори, които вземаха думата по Новоселския из- боръ, азъ разбрахъ, че когато имали прѣдъ себе си рѣшението на провѣрочната комисия да се каси- ратъ тия избори, разбрали, че тукъ имало едно прѣдварително взето рѣшение, че тукъ имало едно чисто партийно рѣшение. Какво ще стане, какъ ще се рѣши този въпросъ, то е друго нѣщо. Но азъ считамъ за дългъ да изкажа своето мнѣние какъ може по единъ добросъвестенъ начинъ да се сформира мнѣнието, което вие прѣди малко чухте. А прѣди всичко, ми се чини, трѣбва да туря прѣдъ васъ извѣстни факти, които ще убѣ- дятъ всѣкого, че тукъ не се касае за дребно пар- тизанство, както обикновено това става. И защо? Най-първо, между избранитѣ е г. Теодоровъ, из- борътъ на когото въ друга околия, дѣто той е избранъ, се утвърди. Да се иска неговото каси- ране е безсмислено отъ точка зрѣние на болшин- ството, което гледа не само броеветѣ, ами и ли- цата. Второ, каза се, че въ тази избирателна око- лия прогресивната партия болшинство нѣма. И ако утрѣ сѣщо се произведе изборъ и ние слѣд- вахме по онай система, по които сме работили, т. е. не отидемъ до крайни башибозушки мѣрки, естествено, не ще имаме шансъ да прокараме наши хора. Туй е едно второ съображение, което не трѣбва да се изгубва изъ прѣдъ видъ, когато оцѣ- няваме рѣшението на комисията. И, най-сетнѣ, има въ България около 90 избирателни колегии и, съ изключение на 5, провѣрочната комисия се е про- изпесла по всички. Значи, 85 избирателни колегии сѣ обсъдени въ провѣрочната комисия и досега само въ 2 отъ тѣзи колегии изборитѣ сѣ признати за нередовни и се иска тѣхното касиране. Менѣ ми се чини, че ако имаше отъ страна на болшин- ството нѣкакъвъ систематически духъ да опоро- чава изборитѣ на опозицията и да иска тѣхното касиране, трѣбваше малко по-другояче да постѣпи, а особено така трѣбваше да постѣпи спрѣмо из- вѣстни лица, не толкова приятни за болшинството. Безъ да обиждамъ г. Такева, мога да кажа открито, че неговиятъ начинъ на говорене тукъ не е отъ най- приятнитѣ за болшинството, но днесъ се научихъ, че провѣрочната комисия е рѣшила неговия из- боръ да бѣде утвърденъ. Това какво показва? Това показва, че у нея особено *parti pris* нѣма. То- гава ще се попитамъ: какъ да си обясни рѣшението на комисията? Г-нъ Страшимировъ, когато говори тукъ за настроение духоветѣ въ Новоселската ко- легия, доста ясно ви изтъкна какъ тѣ, духоветѣ, сѣ

били развълнувани въ тая околия. А пъкъ не само той, ами и всички, които живѣятъ въ София — а го- лѣма частъ отъ народнитѣ прѣдставители живѣятъ тукъ, — сѣ знаели за това раздражение на стра- ститѣ. Въ дѣлото, вие трѣбва да сте забѣлѣжили, има заявления отъ заинтересовани кандидати, но въ дадения случай заявления сѣществуватъ съ такова съдържание, което хвърля извѣстна свѣт- лина на това развълнуване на духоветѣ въ тая колегия. Това сѣ заявленията на Грозданова и Вълчева, въ които се казва, че духоветѣ сѣ били дѣйствително развълнувани, че може да станатъ нещастия, че може да има стѣлкновения и затова се иска войска. Сега, като вземете прѣдъ видъ изтъкнатитѣ въ контестації отъ разнитѣ секции фактове, като вземете прѣдъ видъ и това, което е станало въ Буховската секция, очевидно, на пръвъ погледъ, може всѣки да каже добросъвестно, че тукъ изборътъ трѣбва да се смята за опороченъ. Ето какъ, азъ мисля, трѣбва да си обяснимъ мнѣ- нието на провѣрочната комисия, изказано тогава, когато азъ не бѣхъ даже въ София.

Г-да народни прѣдставители! Моето мнѣние по този въпросъ е слѣдующето. Азъ приемамъ едно. Приемамъ, че въ Буховската секция е дѣйстви- телно имало насилие и, благодарение на тия на- силия, извѣстни избиратели сѣ били лишени отъ избирателното право, респективно извѣстни изби- ратели подъ давлението на тѣзи насилия може да се допусне, че сѣ гласоподавали по-иначе, отколкото би гласоподавали. И ако разницата на гласоветѣ между кандидатитѣ, които се борѣха, бѣше незначителна, азъ, за себе си казвамъ лично, безъ всѣкакво ко- лебание щѣхъ да вдигна рѣка и да кажа, че този изборъ е нередовенъ, че този изборъ е опороченъ и трѣбва да се касира. Но разницата на гласоветѣ е толкова грамадна, дѣто трѣбва и нѣщо повече, а туй повече може да го имаме само слѣдъ про- вѣрката на станалото въ другитѣ секции, отдѣто нѣма положителни данни, а само контестації. И докогато не се провѣрятъ тѣзи контестації, не може да става рѣчь за нѣкакво касиране на из- бора. По моето мнѣние, трѣбва анкета. Тѣй азъ гледамъ на избора въ Новоселци. Правилното е да се назначи анкета, която да хвърли свѣтлина върху работата, та тогава Народното Събрание да се произнесе.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Подиръ заявлението на г. Министъръ-Прѣседателя г. Ге- надиевъ поддържа ли своето предложение?

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ оттеглямъ предложе- нието си.

Б. Мирски: И азъ оттеглямъ предложението си!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Тогава, г-да прѣдставители, полагамъ на гласуване избора ста- налъ въ втората Софийска селска избирателна

околии. По тоя изборъ има три прѣдложения. Първото е прѣдложението на комисията, за касиране на избора. Второто е прѣдложението на г. Странимирова, поддържано отъ нѣколко души депутати, за потвърждението на избора. А третото е прѣдложението на г. Такева, поддържано отъ нѣколко народни прѣдставители, за анкетиране на избора. Съгласно правилника, ще туря на гласуване, първо, онова прѣдложение, което не изчерпва въпроса, т. е. да прѣдложат на Народното Собрание анкетиране на избора.

Моля онии г. г. народни прѣдставители, които приематъ да се отреди една анкетна комисия, която да отиде на мѣстото да провери редовността на избора, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.)

Т. Начовъ: Моля, моля, меншество е!

Е. Начевъ: (Къмъ Т. Начова.) Кой Ви упълномощи да проверявате?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля! Ако имате търпѣние, съгласно правилника, ще положа още веднажъ на гласуване това прѣдложение и то съ ставане на крака. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се отреди една анкетна комисия, която комисия да отиде на мѣстото да провери . . .

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Защо ще ставаме на крака?

Министъръ М. Сарафовъ: Не се е завило съмнѣние, прѣди всичко, върху гласуването, не се провериха гласоветѣ по вдигането на ржцѣ и затова трѣбва да се провери същото.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Тогава, които сж за анкета, да си вдигнатъ ржката и г. г. квесторитѣ да проверятъ.

Квесторъ Т. Начовъ: (Слѣдъ прѣброяването.) 77 гласуватъ за анкета.

Квесторъ А. Самоковлийски: 77 сж.

Квесторъ И. Георгиевъ: 82 сж за анкета! Азъ ги прѣброихъ. (Д-ръ Н. Генадиевъ: Сѣ е болшинство!)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Колко сж всичкитѣ?

Квесторъ Т. Начовъ: (Слѣдъ прѣброяването.) 159 сж всичкитѣ съ министритѣ и бюрото.

Моля, моля, азъ себе си не броихъ. Значи, 160 сж. (Смѣхъ.)

Д. Цанковъ: Нѣма болшинство!

Д-ръ Н. Генадиевъ: Моля, искамъ думата по въпроса за Настрадаинъ-Ходжа.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Имате думата.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г-нѣ прѣседателю! Прѣди да обявите резултата, ще ви моля да имате прѣдъ видъ, че върху общото число на присѣдствующитѣ у г. г. народнитѣ прѣдставители не се е породило съмнѣние. Г-нѣ квесторѣтъ ги обяви 159. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Съ него заедно 160 сж!) И съ Настрадаинъ-Ходжа заедно 160. А пъкъ единъ отъ г. г. квесторитѣ погрѣшно е броилъ гласоувшитѣ и другиятъ заяви, че сж гласували 82 души, когато споредъ първия сж гласували 77. (Квесторъ Т. Начовъ: Нека се провери!) Така щото, прѣдъ видъ на това нѣщо, не може да се проверзгласи резултатѣтъ. Останалото г. прѣседателѣтъ ще го направи на основание на правилника. (Гласове: Поименно гласуване!)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Понеже има съмнѣние, моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се отреди една анкетна комисия, която да провери избора на мѣстото, да станатъ на крака. (Е. Начевъ: Очевидно болшинство! — Глъчка.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Съгласно правилника, ако има съмнѣние, повтари се гласуването съ ставане на крака.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: По само тогазъ, когато за Васъ е съмнително; но когато Вие сте въ положение да кажете има ли болшинство или нѣма, нѣма нужда. Ако се намирате въ мѣчно положение да се произнесете, тогава натоварѣте квесторитѣ да прѣброятъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Ако Вие виждате, че е болшинство, Вие го кажете!

Прѣседателствующъ А. Франгя: За да се свършатъ тия шумове, поименно гласуване ще стане.

Д. Марковъ: Г-нѣ квесторѣтъ Начовъ констатира, че ние сме били 159 души, а съ него 160. Г-нѣ Йовчо Георгиевъ констатира, че има 82 гласа за анкетата. (Глъчка.)

Квесторъ А. Самоковлийски: 77 бѣха!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Начовъ констатира, че имало само 77 души.

П. Каравеловъ: По тоя въпросъ една дума ще кажа.

Азъ бихъ желалъ да имаме довѣрие къмъ прѣдседателя и азъ бихъ желалъ квесторитѣ да бждатъ само телли, а не и сайбии!

В. Димитровъ: Поименно гласуване да стане!

Министър-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Дълго ще трае поименното гласуване.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Тогава ще стане поименно гласуване. Който е за анкетата, да казва за, а който е противъ — противъ. (Глъчка.) Моля тишина, г-да!

Секретаръ Д-ръ П. Гудевъ: Моля г. г. прѣдставителитѣ, понеже малко не дочувамъ, да извикватъ по-високо за или противъ, за да не стане грѣшка. (Чете списъка, а г. г. народнитѣ прѣдставители гласуватъ.)

М. Абаджиевъ — за; Н. Абаджиевъ — противъ; П. Абрашевъ — противъ; И. Арnaudовъ — (отсѣтствува); А. Арсениевъ — за; С. Арсениевъ — за; Н. Вадински — противъ; Х. Бакаловъ — за; М. Балтовъ — противъ; Н. Беневъ — за; Д. Благоевъ — за; А. Блажевъ — противъ; И. Бобековъ — за; С. С. Бобчевъ — за; М. Бошковъ — противъ; Х. Боневъ — за; Т. Бурмовъ — за; А. Буровъ — за; П. Бъчваровъ — противъ; Г. Бѣловъ — противъ; Г. Василевъ — за; И. Василевъ — за; Кара Хр. Василевъ — противъ; И. Веселиновъ — за; Т. Влайковъ — за; И. Воденчаровъ — противъ; Д. Вълчевъ — противъ; Х. Върбенковъ — противъ; П. Вжжаровъ — (отсѣтствува); Н. Габровски — за; А. Геневъ — за; И. Георговъ — за; И. Георгиевъ — за; М. Георгиевъ — противъ; И. Гешовъ — за; Н. Гимиджийски — за; К. Господиновъ — противъ; А. Груевъ — противъ; И. Гърковъ — противъ; Н. Дечевъ — за; К. Диловски — за; В. Димчевъ — за; В. Димитровъ — за; Д-ръ Г. Гаговъ — противъ; Д-ръ Н. Генадиевъ — за; Д-ръ П. Гудевъ — за; Д-ръ С. Даневъ — за; Д-ръ К. Икономовъ — за; Д-ръ К. Милановъ — (отсѣтствува); Д-ръ Д. Милковъ — за; Д-ръ П. Ношковъ — противъ; Д-ръ А. Радевъ — за; К. Досевъ — за; М. Доспатски — (отсѣтствува); Д. Драгиевъ — за; П. Драгулевъ — противъ; Л. Дуковъ — противъ; Д. Дяковъ — (отсѣтствува); И. Еневъ — за; Я. Забуновъ — за; Г. Згуревъ — за; П. Златаровъ — противъ; Д. Зографски — противъ; М. Игнатовъ — противъ; Д. Икономидисъ — противъ; С. Ицковъ — противъ; П. Калининъ — за; Х. Камбуровъ — (отсѣтствува); А. Каназирски — за; М. Каравазилевъ — (отсѣтствува); П. Каравеловъ — за; Д. Карамановъ — за; А. Каранешевъ — за; И. Карастояновъ — за; К. Кафеджийски — за; О. Кечели — (отсѣтствува); Г. Кирковъ — за; В. Кобуровъ — противъ; П. Ковачевъ — за; Д. Колевъ — за; Ан. Коновъ — за; Ат. Коновъ — за; Г. Константиновъ Палата — противъ; Н. Константиновъ — (отсѣтствува); В. Кръстевъ — за; Г. Кутинчевъ — за; Г. Кърджиевъ — противъ; Н. Лазаровъ — за утвърждението; (Обажда тѣ се: Значи, въздържа се!) С. Лафчиевъ — за; Н. Лефтеровъ — за; А. Людскановъ — за; М. Маджаровъ — за; К. Малевъ — за; А. Мановъ — за; Д. Манчовъ — противъ; Д. Марковъ — за; Н. Марковъ — (отсѣтствува); П. Марковъ — за; С. Мах-

мудовъ — (отсѣтствува); М. Месудовъ — (отсѣтствува); М. Милевъ — за; Б. Минчовъ — за; К. Мирски — за; С. Митевъ — (отсѣтствува); Т. Михайловъ — за; Х. Бей Мустафа Бейовъ — (отсѣтствува); Н. Мушановъ — за; В. Наковъ — (отсѣтствува); Е. Начевъ — за; Н. Начовъ — за; Т. Начовъ — (отсѣтствува); С. Недевъ — за; И. Нейчовъ — (отсѣтствува); Т. Орловъ — противъ; М. Павловъ — противъ; П. Пановъ — за; Г. Пасаровъ — противъ; Г. Пеневъ — за; Д. Петковъ — за; И. Петровъ — (отсѣтствува); И. Педовъ — за; П. Пешевъ — за; С. Пишевъ — противъ; С. Пиравковъ — за; В. Поповъ — за; Вен. Поповъ — (отсѣтствува); Д. К. Поповъ — противъ; И. Поповъ — (отсѣтствува); Н. Поповъ — за; И. Пъневски — противъ; Н. Рашеевъ — за; С. Савовъ — противъ; Н. Савчевъ — за; Я. Сакжовъ — за; О. Бей Сали Бейовъ — (отсѣтствува); А. Самоковлийски — противъ; М. Сарафовъ — за; Ф. Симиловъ — противъ; С. Славовъ — за; И. Соколовъ — за; В. Стаменовъ — за; А. Станчевъ — за; В. Статковъ — (отсѣтствува); М. Стояновъ — противъ; Т. Стояновъ — (отсѣтствува); А. Страшимировъ — за; М. Такевъ — за; Ц. Таслаковъ — за; П. Тенчевъ — противъ; Т. Теодоровъ — за; Ю. Теодоровъ — за; П. Теодоровъ — противъ; Х. Тодоровъ — за; Х. Тоневъ — за; Д. Тончевъ — (отсѣтствува); Г. Трифоновъ — противъ; И. Тянковски — (отсѣтствува); Н. Узунъ — противъ; А. Урумовъ — за; Т. Фератовъ — (отсѣтствува); Г. Филиповъ — за; Д. Филъовъ — за; А. Франгя — за; К. Калчовъ — за; Х. Неджибъ Бей — (отсѣтствува); Д. Таневъ — противъ; М. Хюсеиновъ — (отсѣтствува); Е. Хасановъ — (отсѣтствува); В. Христовъ — за; Д. Христовъ — защото не сме прѣдрѣшили избора — за; Н. Христовъ — противъ; Д. Цанковъ — противъ; Н. Цановъ — за; П. Чаушовъ — за; П. Шоповъ — противъ; Ю. Юсуфовъ — (отсѣтствува); Д. Яблански — за; Б. Яковъ — противъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Резултатътъ на гласуването е слѣдующиятъ. Отъ 148 души, които сж гласоподавали, за сж 99, а 48 противъ. Болшинство. Народното Сѣбрание приема да се анкетира изборътъ въ втората Софийска селска избирателна околия.

Министъръ М. Сарафовъ: Прѣдложете лицата за комисията!

Ц. Таслаковъ: Нека да се избере и комисията.

И. Воденчаровъ: Да остане за утрѣ! (Гласове Утрѣ, утрѣ!)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Тогазъ да наредимъ дневния редъ.

Министър-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Споредъ правилника,

утрѣ имаме прошения, но азъ бихъ ви молилъ — то е едно отклонение отъ правилника, затова не желая, освѣнъ да го направи съ съгласието на всички — да позволите на моя колега по Финанситѣ да направи едно късо изложение по заема, което нѣма да трае повече отъ половинъ часъ. Днесъ се раздаде договорътъ за заема и утрѣ ще чуете неговото изложение, а пѣкъ послѣ да слѣд-

ватъ прошенията. (Гласове: Прието!) Ако се свършатъ прошенията, тогазъ естествено ще се продължава дневниятъ редъ. (Гласове: Прието! Прието!)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 7 ч. и 50 м. послѣ пладнѣ.)

Прѣседателъ: Д. Цанковъ.

Подпрѣседатели: { Д. К. Поповъ.
А. Франгя.

Секретаръ: И. Еневъ.

Началникъ на Стенографическото бюро: Т. Гължбовъ.